

Angelov D. - The Bogomil Movement

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (58 Sayfa)
Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 2 ---

DIMITER ANGEIDV THEBOGOMIL HAREKET.MENT SOFIA BASIN 1987

--- SAYFA 3 ---

@ DIMITER ANGEWV, I 987 c/o Jusautor, Sofya . © Çeviren Mark Cole c/o Jusautor, Sofya © Sanatçı:
Rossitsa Angelinova c/o Jusautor, Sofya

--- SAYFA 4 ---

İÇİNDEKİLER BOGOMİL HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞININ TARİHSEL KOŞULLARI••... 5
BOGOMİL DÜALİZMİ•..... 10 BOGOMİLLER: HİRİSTİYAN YENİ Ahit
İDEALİNİN DESTEKÇİLERİ VE BİR KURUM OLARAK KİLİSİNİN MUHALİFLERİ••••. , • 15
BOGOMİLLERİN SOSYAL GÖRÜŞLERİ..... 19 BOGOMİLLERİN E1HİKAL vmws·OF..... 21
BOGOMİL TÜRLERİ..... 24 BOGOML DİNİ KARDEŞLİKLERİ..... 27 BULGARİSTAN'DA
BOGOMİL HAREKETİNİN TARİHİ İlk Bulgar Devleti ve Bizans Fethi 29 İkinci Bulgar Devleti
..... 34 BOGOMİL HAREKETİNİN DİĞER ÜLKELERDE YAYILMASI VE ETKİSİ Balkan
Yarımadası 39 Batı Avrupa'da 42 Rusya'da 49
SONUÇ ' 52 KAYNAKÇA 56

--- SAYFA 5 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 6 ---

BOGOMİL HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKMASININ TARİHSEL KOŞULLARI Bogomil hareketi önemli hareketler arasındaydı. Ortaçağ Avrupa Tarihinde Sosyo-Dini Öğretiler. 10. yüzyılda Bulgaristan'da kurulmuş olup, hayatta kalan kaynakların gösterdiği gibi, ülkede dört yüzyıldan fazla bir süre varlığını sürdürmüştür. (D. Angelov'un Bulgaristan'daki Bogomil hareketi üzerine detaylı monografisi, Sofya, 1980, 457 s. ve geniş bir bibliyografya.) Aynı zamanda farklı isimler altında ortaya çıktığı Balkanlar'daki diğer ülkelere - Bizans, Sırbistan ve Bosna'ya da yayıldı. Bogomil görüşleri aynı zamanda Batı Avrupa'da, özellikle de yerel koşulların etkisi altında Catharlar ve Albigenslerin benzer öğretilerinin geliştiği İtalya ve Fransa'da verimli bir zemin buldu. Bogomil hareketinin Rusya'da da önemli bir etkisi vardı. Bu, Bulgar ve yabancı akademisyenlerin harekete gösterdiği büyük ilgiyi açıklıyor. Bogomil hareketi ilk olarak Bulgar Çarı Peter (927 969) döneminde ortaya çıktı. Bu olay, 681 yılında kurulan Bulgar devletinin iki yüzyılı aşkın süredir varlığını sürdürdüğü ve Balkan Yarımadası'nın ana siyasi ve kültürel faktörlerinden biri haline geldiği dönemde gerçekleşti. bu dönemde ülkede etnik, dinsel ve sosyo-ekonomik açıdan pek çok değişim yaşandı. Bildiğimiz gibi iki etnik topluluk - Slavlar ve proto Bulganalar - baş düşmanları olan komşu Bizans İmparatorluğu'na karşı ortak mücadelede birleşerek Bulgar devletinin kuruluşundan sorumluydu. Yavaş yavaş Slavlar ve 5

--- SAYFA 7 ---

Proto Bulgarlar Slav unsuruyla birleşti. her halükarda sayısal açıdan çok daha güçlüydü ve baskın rolü oynuyordu. 9. yüzyılın sonları ve 10. yüzyılın başlarında, kendine has özellikleri olan bir Bulgar milliyetinin varlığından zaten söz edebiliriz: tek bir dil (Slav veya Eski Bulgarca), kendi kültürel kimliği ve terminolojik ifadesi Bulgaristan'ın ulusal ismiyle doğrulanmış ulusal bir farkındalık. 9. yüzyılın ikinci yarısında, Bulgar vatandaşlığının oluşma sürecinin oldukça ilerlediği dönemde, önemli bir adım - Hristiyanlığın devlet: din olarak benimsenmesi - atıldı. Bu, 865'te Prens Boris'in hükümdarlığı dönemindeydi. Slavların ve proto-Bulgarların pagan dinleri ikincil bir konuma indirildi ve bunların yerini Bulgar devletinde yeni, güçlü bir kurum olan Hristiyan Kilisesi ve onunla bağlantılı din adamları sınıfı aldı. Manastırcılık da ortaya çıktı. Aynı dönemdeki bir diğer önemli olay da Slav yazı ve harflerinin kullanılmaya başlanmasıdır. Bunun takdiri esas olarak, Moravia'dan sürgün edildikten sonra Bulgaristan'a gelen ve biri başkent Pliska'da (ve daha sonra yeni başkent Preslav'da) ve diğeri Ohri'de (Güney-Batı Bulgaristan) olmak üzere iki eğitim merkezi kuran Slav havarileri Cyril ve Methodius'un müritleri olan bilim adamlarına aittir. Eğitimli insanların sayısı hızla arttı ve bu sayı da arttı. Nispeten kısa bir süre içinde, nüfusun çoğunluğu tarafından konuşulan Slav dilini öğreten, vaaz veren ve yazan, çoğunlukla öğretmenler ve din adamlarından oluşan genç bir Bulgar aydın sınıfı ortaya çıktı. Kitaplar, aydınlanma ve bilgi getiren güçlü bir manevi silah olarak ortaya çıktı. Ohrili Clement, Preslavlı Konstantin ve Exarch John gibi önde gelen yazarların isimleriyle ilişkilendirilen dikkate değer bir kültürel patlamaya tanık olunabilir. Bu etnik, dini ve kültürel olgular, sosyo-ekonomik ve 6 ülkenin gelişmesiyle paralellik göstermiştir.

--- SAYFA 8 ---

Bulgar devletini ve Bulgar toplumunu orijinal görünümünden önemli ölçüde değiştiren siyasi süreçler. Klanın ve kabile yapısının 9. yüzyılın sonlarına doğru nihai çöküşü, feodalizmin, mülkiyet ve tabakalardaki tüm içsel zıtlıklarıyla birlikte, egemen sosyo-ekonomik formasyon olarak kalıcı olarak yerleşmesiyle sonuçlandı. Ekonomik açıdan güçlü ve siyasi açıdan etkili boyar sınıfı, toprağın büyük bir kısmına sahipti ve devlet sistemindeki en yüksek sivil ve askeri mevkileri işgal ediyordu. Yüce boyar, yasama, yürütme ve yargı yetkisinin elinde toplandığı ülkenin hükümdarı çardı. Yönetici tabaka aynı zamanda, başlangıçta başpiskopos ve daha sonra patrik olarak bilinen Bulgar kilisesinin en yüksek mevkiinin başkanlığındaki din adamları-metropolitan piskoposların ve piskoposların üst düzeylerini de içeriyordu. Kilisenin zenginliği esas olarak kolektif sahibi olduğu ve ürünlerinden çoğunlukla yüksek din adamlarının yararlandığı topraklardan geliyordu. Bu yüksek din adamlarının da çok sayıda sosyal varlığı vardı. ve hukuki ayrıcalıklar; bazı Bulgar manastırlarının büyük mülklere sahip olması, hatırı sayılır bir gelir sağlıyor. Nüfusun büyük bir kısmı kentsel ve kırsal çalışan tabakalardan oluşuyordu. Milletin maddi ve kültürel zenginliğini yaratanlar köylüler, zanaatkarlar, öğretmenler ve yazarlardı. Bunlar, devletin mali ve siyasi gücünün dayandığı vergi mükellefleri ve askerlerin büyük bir kısmını oluşturuyordu. Bu tabaka toplumda hayati bir rol oynuyordu, ancak yönetici sınıflarla karşılaştırıldığında oldukça elverişsiz bir ekonomik, sosyal ve hukuki statüye sahipti. Zenginlik, haklar ve ayrıcalıklar, sayıca çok daha küçük ama çok daha güçlü ve etkili olan feodal laik ve dindar sınıfın servetiydi. Öte yandan sıradan insanların yorulmak bilmeden çalışmak, vergi ödemek ve savaşa gitmek gibi görevlerinden başka hiçbir şeyleri yoktu. Bulgar toplumunun deyim yerindeyse omurgasını oluşturan köylülerin durumu özellikle içler acıydı. Vergiler ve kanunlarla yüklü 7

--- SAYFA 9 ---

papaz Kozma'nın Vaazındaki bir pasajdan anladığımız kadarıyla dua etmeye zamanları bile yoktu. Düzenli vergileri ve yasal emeklerinin yanı sıra, hem merkezi otoritelere hem de feodal beylere köprü ve kale inşası, yolların ve binaların bakımı, inşaat malzemelerinin taşınması, yiyecek tedarikinin sağlanması ve kasaba veya köyden geçen ordu birimleri, kraliyet ve bçyar daireleri, yabancı elçiler vb. için barınma ve yiyecek sağlanması gibi ek hizmetlerle yükümlü kılındılar. 10. yüzyıl kaynaklarında sunulduğu şekliyle Orta Çağ Bulgar toplumunun oldukça kutuplaşmış yapısı, düşünce ve duygularda, dünya görüşleri ve ideolojide buna uygun bir kutuplaşmaya yol açmıştır. Bir yanda egemen tabakanın - çarlar, boyarlar ve yüksek rütbeli din adamlarının, zenginlerin ve hali vakti yerinde olanların - çıkarlarına yanıt veren görüşlerin yayıldığını görüyoruz: mevcut sosyo-ekonomik düzenin ana direği olarak kilise tarafından vaaz edilen görüşler. Bunlar, kilisenin, evrenin yaratılışında ve sisteminde en yüksek prensip olan tektanrıcılık öğretisine dayanıyordu. İncil'e göre Tanrı, görünen ve görünmeyen dünyanın (makrokozmos) ve insanın (mikrokozmosun) yaratıcısıdır. Cennette, her biri belirli görevleri yerine getiren sadık hizmetkarları olan meleklerle çevrili olarak hüküm sürmektedir. Kilisenin öğretisine göre cennet dünyası, üstün bir yöneticiye ve üstler ve astlardan oluşan katı bir hiyerarşiye sahip bir tür devlettir. Dünyevi ilişkiler alanına aktarılan tek tanrılı ilke, yeryüzünde gücün kime verileceğini göksel tanrının belirlediği şekilde yorumlandı. Dünyevi gücün ilahi kökenli olduğu iddia ediliyordu; sar ve boyarların Tanrı tarafından seçildiğine inanılıyordu. Bu, Presbyter Kozma tarafından Vaazında açıkça yazılmıştır ve iddiasını desteklemek için ilahilerden ve ilahilerden alıntılar yapılmıştır. Yöneticilere karşı çıkmaya cüret eden kişinin, ona karşı çıktığı için Tanrı'ya karşı bir günah işlediği sonucuna varması da buradan kaynaklanmaktadır.

--- SAYFA 10 ---

onunki. İtaatin en yüksek erdem olduğu ve kötü bir usta tarafından verilse bile talimatların yerine getirilmesi gerektiği ilan edildi. Bunlar, 10. yüzyılın ikinci yarısına ait Eski Bulgar yazılarının en karakteristik özelliği olan Şork'ların "güç" konusundaki kilise görüşleriydi. Feodal mülkler kanunu gereği yönetenler ve yönetilenler, ayrıcalıklılar ve ayrıcalıklılar olarak ikiye ayrılan Orta Çağ Bulgar toplumunun koşullarında belirli bir toplumsal amacı olan görüşlerdi. Kilise, zenginlik ve zenginlik hakkındaki görüşlerini, yönetenlere ve ayrıcalıklılara yakışan bir ruhla vaaz ediyordu. Bu, eğer bu zenginlik sahibi tarafından makul bir şekilde kullanılırsa ve fakirlere hayırseverlik gösterdiyse, zenginliğe sahip olmak başlı başına bir günah değildi. Bu, İncil'de İsa'ya yoksulluk ve alçakgönüllülük için atfedilen, kişinin malını ve zenginliğini başkalarına bağışlaması vb. çağrılarını büyük ölçüde boşa çıkaran uygun bir yorumdu. Ayrıca, bazı dini risalelerde (Ohri'li Kliment ve Preslavlı Konstantin'in vaazları gibi), zenginliğin bir "tanrı armağanı" olduğu fikri vurgulanıyordu ve zenginler tanrının gözünde ayrıcalıklıydı ve o tanrı onlara cömertçe bir lütuf simgesi olarak dünyevi mallar bahşetti. Burada Eski Bulgar din adamları, Eski Ahit'te geliştirilen ve Eyüp hikayesinde açıkça ifade edilen bir kavramı kullandılar. Burada da yine dünyevi iktidarın mahiyeti meselesinde olduğu gibi, işler ilâhî hükümdarın iradesiyle bağlantılıydı. Kimin zengin kimin fakir olacağını seçen Tanrı'dır ve mevcut mülkiyet eşitsizliği onun iradesiyle açıklanmıştır. Ancak kilisenin, tek yaratıcı ve egemen olan tanrının gücü, dünyevi yöneticilerin onun seçtiği ve zenginlerin favorileri olduğu yönünde ileri sürdüğü görüşlere, mevcut sosyo-politik düzenden memnun olmayan ve protestolarını ifade etmenin bir yolunu arayan Bulgar toplumunun katmanları tarafından direnildi. Bu hoşnutsuzlar çoğunlukla köylüler ve kentlilerdi.

--- SAYFA 11 ---

yoksullar ve konumları imrenilecek olmayan bazı alt düzey din adamları. Böylece Bogomil hareketi, resmi feodal ve dini ideolojiye karşı çıkan güçlü bir fikir akımı olarak ortaya çıktı. Bogomil hareketi Bogomil adında bir rahip tarafından kuruldu. Faaliyetlerine ilişkin ilk referansımız, Eski Bulgar yazar Presbyter Kozma tarafından 10. yüzyılın ikinci yarısında derlenen Bogomillere Karşı Vaaz adlı eserdir. "Öyle oldu ki" diye yazdı, "gerçek inançlı Çar Peter'in hükümdarlığı döneminde, Bogomil adında bir rahip yaşardı, her ne kadar Bogunemil (Tanrı'nın lanetlediği) demek daha doğru olsa da. İlk olarak Bulgar topraklarında sapkınlık vaaz etmeye başladı." (1, 298). Bogoiniller, liderlerinin adını taşıyordu ve bugün bilimsel literatürde onlara bu şekilde hitap ediliyor. 1211'de yazılan ve Çar Boril'in Sinodik'i olarak adlandırılan başka bir Eski Bulgar elyazmasında, baba Bogomil'e bazı göndermeler yapılıyor. Bu metinde hareketin kurucusuna, öğrencisi Mihail'e ve onun diğer takipçilerine karşı lanetler yer alıyordu. Todor, Dobry, Vassilii ve Peter. Peder Bogomil'in adı bazı Rus ve Bizans elyazmalarında da geçmektedir, ancak onun dışında hayatı ve çalışmaları hakkında çok az şey bilinmektedir. BOGOMİL DÜALİZMİ İncil'deki tektanrıcılığın aksine Bogomil hareketi, evrende iki prensibin var olduğunu ve birbirleriyle savaştığını iddia etmiştir - iyi ve kötü. kozmogoni, Kristoloji ve eskatoloji - yani dünyanın ve insanın kökenleri, iyiyle kötü arasındaki mücadele ve İkinci Geliş'ten sonra insanın nihai kaderi hakkında bir anlatımda. Bu anlatım tamamen Bogomil kompozisyonunda yeniden üretildi.

--- SAYFA 12 ---

Yuhanna İncili (ya da Gizli Kitap) adı altında bilinen bu kitap muhtemelen 11. yüzyılda derlenmiştir. Bizans teologu Euthymius Zygabenus'un 12. yüzyılın başlarındaki polemik çalışmalarında da Bogomil kozmogonisi, Kristoloji ve eskatolojiye ilişkin pek çok ayrıntı yer almaktadır. Bogomillere göre, başlangıçta yedi gökten ve dört temel elementten (su, hava, ateş ve toprak) oluşan geniş evreni yaratan yalnızca iyi bir tanrı vardı. Arkadaşı Satanail veya (Smail) ve çeşitli göklerdeki meleklerden oluşan bir orduyla birlikte yarattığı dünyaya hükmetti. Ancak öyle bir zaman gelir ki Satanail babasını kıskanmaya başlar ve tahtını yedinci göğe yerleştirerek onunla eşit olmaya karar verir. Bunu başarmak için meleklerden bazılarını yanına çekti ve onların hizmetkarları olarak tanrıya ödedikleri vergileri azaltacağına söz verdi. Yuhanna İncili'ne göre Satanail, yanına getirmek istediği ilk meleğe şöyle sordu: "Efendine ne kadar borcun var?" Satanail, "Yüz krin buğday" cevabına "kalem ve mürekkep al ve altmış krin yaz" (2,100) dedi. Tanrıya "yüz kavanoz tereyağı" borcu olan ikinci meleğin vergisi Satanail tarafından yarıya indirildi. "Ve böylece", Yuhanna İncili'nin derleyicisi şu sonuca varır: "Smail & böylece beşinci göğe kadar dürttü ve görünmez Baba'nın meleklerini ayarttı." Ancak oğlunun babaya isyan girişimi başarısızlıkla sonuçlandı: Smail'in niyeti ortaya çıktı ve hain meleklerle birlikte yeryüzüne atıldı. İyi bir ruhtan kötü bir yaratıcıya dönüşen komplocu, o zamana kadar düzensiz ve ıssız olan dünyayı yeniden inşa etmeye başladı. Görünen gökyüzünü, denizleri, nehirleri, bitkileri ve hayvanları yaratan O'dur. Sonunda kendisine hizmet edebilmesi için insanı kendi suretinde yaratma fikri de aklına geldi. Böylece Adem ile Havva yaratıldı. Ancak kötü yaratıcı, onların yalnızca bedenlerini yaratmayı başardı, ancak onlara ruh bahşedemedi ve bu yüzden onları yok etmek zorunda kaldı.

--- SAYFA 13 ---

bunu yapması için babasına yalvar. Tanrı kabul etti ve Adem ile Havva'nın yaşama kavuşturulması için iki ruh gönderdi. Yuhanna İncili'ne göre ruhlar, erkek ve kadının bedenlerine giren tanrının iki meleği idi. Yani Bogomillere göre insan iki zıt gücün yaratımıydı; bedeni kötü yaratıcının eseri idi ve ruhu tanrı tarafından ilham edilmişti. Sonrasında. Görünür dünyanın yaratılmasıyla Satanail, tüm insanlığın ve tüm dünyevi krallıkların efendisi oldu. Onun kıskırtmasıyla insan ırkı günah ve suç yoluna koyuldu. Bogomiller, Tanrı'nın kötü yaratıcının hüküm sürdüğü insanlar için üzüldüğünü ve onunla savaşıması ve zulmüne son vermesi için ikinci oğlu İsa Mesih'i gönderdiğini söyledi. Bogomil vaizleri, bakire Meryem İsa'dan doğduğunu, yalnızca görünüşte insan bedenine büründüğünü ve yalnızca görünüşte bir erkek gibi davrandığını, yaşadığını ve acı çektiğini iddia ediyordu. Gerçekte o, dünyayı kurtarma misyonuyla gelen "Tanrı'nın sözü"ydü (logos). Satanail, onu yüksek bir dağın tepesine götürerek onu kendi tarafına çekmeye çalıştı; buradan dünyanın tüm krallıklarını gösterdi ve kendisine tabi olması ve onu efendisi olarak tanıması halinde bu krallıkların kendisine ait olacağına söz verdi. Burada Bogomiller, İsa'nın şeytan tarafından ayartılmasıyla ilgili Matta Kitabı'ndaki iyi bilinen bölümü kullandılar. Ancak İsa ayartılmadı ve ardından Satanail'in emriyle ölüme mahkum edildi ve çarmıha gerildi. Bogomiller, görünüşte ölmüş olan İsa'nın üçüncü günde dirildiğini ve geçici olarak kendisini giydirdiği "insan etini" havada bırakarak cennetteki babasının yanına döndüğünü söyledi. Ancak onun Satanail'in egemenliğine son vermek ve Kıyamet Günü'nü ilan etmek için yeryüzüne döneceği biliniyordu. O zaman kötü yaratıcı, tüm günahkarlarla birlikte cehennemde sonsuz parçalanmaya mahkûm edilecek, doğru kişi ise cennetteki Tanrı'nın krallığında sonsuz mutluluğun tadını çıkaracaktı. Yuhanna İncili'ndeki eskatolojik hikaye bu şekilde bitiyor.12

--- SAYFA 14 ---

Bogomillerin ana kıyameti olan Yuhanna İncili'nde sunulan kozmogonik, Kristolojik ve eskatolojik kavramların bir analizi, her ne kadar dualist olsalar da, Bogomil vaizlerinin iyinin kötülükten daha güçlü olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Kronolojik açıdan bakıldığında, iyilik kötülükten önce geliyordu (Tanrı'nın Şeytan'dan önce var olması gibi) ve son sayımda, kötülük yapanın cehenneme mahkum edilmesinden sonra kendisini tek güç olarak kabul ettirecekti. Ancak genellikle "ılımlı düalizm" olarak bilinen bu anlayışa paralel olarak Bogomiller arasında mutlak düalist olarak adlandırılan başka bir eğilim ortaya çıktı. İkincisine göre, iyilik ve kötülük ilkeleri aynı anda yaratılmıştır ve aralarındaki mücadele, nihai bir galip olmadan sonsuza kadar sürecektir. Bu anlayışın rehberliğinde mutlak düalistler, İkinci Diriliş, ölümlerin dirilişi ve Kıyamet fikrini, yani ılımlı düalizmin destekçileri tarafından kabul edilen Hristiyan eskatolojisinin unsurlarını reddettiler. Mutlak düalizmin destekçileri, tabiri caizse, yalnızca insanlığın mevcut durumuyla ilgili olarak değil, aynı zamanda geleceğiyle ilgili olarak da ikna olmuş kötümserlerdi. Onlar, kendilerine göre çok eski zamanlardan beri var olan ve sonsuza dek aynı güçlü ve sarsılmaz bir şekilde var olmaya devam edecek olan kötülüğün egemenliğinin sonunu görmedikleri anlamında kötümserlerdi. Buradan da anlaşılacağı üzere, kilisenin öğretileri ile Bogomillerin öğretileri arasındaki temel fark (ılımlı ya da mutlak düalist olmalarına bakılmaksızın), görünür dünyayı ve dünyevi alemleri kimin yöneteceği sorusundadır. Bu dünyanın, dünyevi yöneticilerin iradesine göre seçildiği iyi tanrı tarafından yönetildiği şeklindeki kilise dogmasının aksine, Bogomiller, Satanail'i dünyevi alemlerin efendisi olarak ilan ettiler. Bu iddia, çarların ve boyarların üzerine yerleştirilen ilahi haleyi büyük ölçüde baltaladı ve onları Şeytan'ın hizmetkarları haline getirdi. 13

--- SAYFA 15 ---

Bulgar toplumunun bazı kesimlerinde hakim olan muhalefet duygularının ruhuna uygun olarak açıkça ifade edilen bir toplumsal önyargıya sahipti. Kilisenin öğretileriyle Bogomillerin öğretileri arasındaki ikinci önemli fark, insanın özü sorunuyla ilgiliydi. İncil'deki, hem beden hem de ruhun tanrı tarafından yaratıldığı iddiasının aksine, Bogomiller bedeni "kötü" olarak görüyorlardı ve yalnızca ruhun iyiliğin gücünün yaratımı olduğunu düşünüyorlardı. Bu, kötülüğün bir ifadesi olarak kınanan fiziksel ve maddi ilkelere karşı iyiliğin bir ifadesi olarak sunulan insan kişiliğinin ruhsal yönüne öncelik verme yönünde açık bir niyet olduğunu gösteriyor. Bu fikir aynı zamanda Bogomillerin Mesih'in bir tanrı olmadığı yönündeki teorisinde de ifade edilmektedir. Tanrıya benzer bir insandı, ama gerçekte o "tanrının sözü", yani özünde ruhsal bir varlık iken sadece insan etine bürünmüştü. · Bogomil öğretisinin temelini oluşturan dualistik ve maneviyatçı görüşler elbette yeni bir şey değildi. Bunlar, Hristiyanlığa en eski çağlardan beri eşlik eden ve çeşitli sapkınlıklarla ifade edilen eski gnostik geleneklerin devamıydı. Daha spesifik olarak, Beomil kozmogoni, Kristoloji ve eskatoloji, Bizans İmparatorluğu'nda 8.-10. yüzyıllarda ortaya çıkan ve vaizleri Hristiyanlığın devlet dini olarak kabul edilmesinden sonra Bulgaristan'a gelen iki sapkın öğreti Messalian ve Paulicianizm ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Paulizm özellikle güçlü bir etkiye sahipti, Trakya'da ve hepsinden önemlisi Filibe'de birçok destekçi buldu. Paulikanlar mutlak düalizmin taraftarlarıydı ve "iyi" ile "kötü" arasındaki mücadelenin nihai bir rakip olmaksızın sonsuza kadar süreceğini vaaz ediyorlardı. Bizanslı yazar Sicilyalı Peter'in eserlerinde gördüğümüz gibi, Paulikanlar, Bulgaristan'da Hristiyanlığın kabul edilmesinden hemen sonra görüşlerini Bulgar nüfusu arasında yaymaya başlamışlar, ancak özellikle büyümüşlerdir.

--- SAYFA 16 ---

10. yüzyılın ikinci yarısının ortalarına doğru ısrarcıdır. Din adamları arasında en bilgili olan ve Bulgar toplumunun eğitimli çevrelerinden gelen Peder Bogomil, vaaz vermeye başladığında bu sapkınlığın temelleri konusunda kesinlikle çok bilgili idi. Aynı zamanda, daha ılımlı düalist anlayışları ve fiziksel olan her şeye karşı olumsuz tutumlarıyla öne çıkan Massalanite teorileri hakkında da iyi bilgiye sahipti. Ayrıca, argümanlarının çoğunu buradan çıkardığı Eski ve Yeni Ahit hakkında da iyi bilgiye sahipti. Başka bir deyişle, Bulgar baş kafirinin elinde, kendi öğretisini üzerine inşa ettiği zengin bir sapkın ve kanonik literatür vardı. Bununla birlikte, Bogomillerin ortaya çıkışından bahsederken, önemli olan, Bulgar din adamının toplayıp kendi sistemi haline getirdiği hazır sapkın veya kanonik literatürün varlığı değil, 10. yüzyılın ortalarında Bulgaristan toplumunda bu tür fikirlerin ortaya çıkması ve yaygınlaşması için zaten iç ön koşulların mevcut olduğu gerçeğidir. Toprak, kilisenin öğretilerine karşıt ve Bulgaristan'da geçerli olan özel koşullara uygun yeni bir öğretinin filizlenmesine elverişliydi. Bu anlamda, baba Bogomil ve takipçilerinin yaptığı şey, eski sapkınlıkların etkisiyle ifade edilen dış etkinin önemli fakat tek belirleyici faktör olmadığı, nesnel olarak var olan bir toplumsal zorunluluğu karşılamaktı. BOGOMİLS: YENİ TEST AMENTİNİN HİRİSTİYAN İDEALİNİN DESTEKÇİLERİ VE BİR KURUM OLARAK KİLİSİNİN MUHALİFLERİ. Bogomil fikirlerinin savunucularının karakteristik özelliği, yalnızca (hem mutlak hem de ılımlı biçimleriyle) ikici dünya anlayışı değil, aynı zamanda onların belirgin 15

--- SAYFA 17 ---

bunların yalnızca Yeni Ahit Hristiyanlığının görüşlerine dayandıkları gerçeğini vurgulamaya çalışmak, i. e. · İncillerin metni · ve havarilerin faaliyetleri ve mesajları. Bogomil ve takipçilerine göre Eski Ahit'in hiçbir değeri yoktu, hatta Şeytan'ın kışkırtmasıyla yazıldığı için kullanılması zararlıydı. İçinde tanıdıkları tek şey Mezmurlar Kitabı ve bazı peygamberlerin sözleriydi. Bu konuda bilgi Presbyter Kozma'nın Vaazında, Euthymius Zugabenus'un polemiklerinde bulunabilir. çalışır ve başka yerlerde. Yine kendi iddialarına dayanarak sadece Yeni Ahit'in: doğru olduğunu ifade etmişlerdir. Hristiyanlık, Bogomil vaizleri kilisenin tüm kurumunu kınadı. Ekümenik ve yerel konseylerin kararlarını tanımadılar, seçkin ilahiyatçıların yazılarını reddettiler ve kilisenin temsilcilerini, karanlığın gücünün hizmetkarları olduklarını ileri sürerek sert bir şekilde eleştirdiler. · Yüksek din adamlarına, özellikle de piskoposlara yönelik saldırıları özellikle sertti. · Bogomillere göre, sürülerinin çobanı olma görevlerini tamamen unutmuşlardı, lüks ve aylıklık içinde yaşıyorlardı ve boş, işe yaramaz hayatlar sürüyorlardı. Bogomillerin din adamlarının rolü hakkındaki görüşleri özellikle ilginçtir. Kilisenin sürekli olarak belirttiği, belirli ritüel işlevlerin uygulayıcısı olarak din adamlarının aracılık rolü olmadan inananların kurtarılamayacağı anlayışından farklı olarak Bogomil vaizleri, Hristiyan ile tanrı arasındaki iletişimin özel bir din adamı grubunun müdahalesi olmadan doğrudan olabileceğini iddia ediyordu. Bu görüş en iyi, Küçük Asya Bogomillerine karşı derlenen polemik bir çalışmada görülebilir. 11. yüzyılın ortalarında Konstantinopolis'teki Meryem Ana Periblepta Kilisesi'nden Keşiş Euthymius tarafından. Euthymius'a göre Bogomiller, muhalifleriyle yaşadıkları bir anlaşmazlıkta şöyle dediler: Neden bir rahip olsun ki? O gerekli değildir (3, 76). Kafirlerin temel çıkarımlarından biri şuydu: birçok 16

--- SAYFA 18 ---

din adamları günahkar ve değersiz insanlardı. ve bu nedenle tanrı ile inanç arasında aracı olma rollerinin hiçbir faydası yoktu. Bogomiller, "arabulucuların" gerekliliğini reddederek, her insanın, Yeni Ahit'in yazılarını iyice öğrenerek, inancın temel ilkelerine derinlemesine nüfuz etmesi gerektiğini ve edebileceğini vaaz ettiler. Objektif olarak ele alındığında onların bu kavramı, okuryazarlık arzusunu arttırmak için olumlu önkoşullar yarattı ve Orta Çağ'da Bulgar toplumunda eğitim ve edebiyat sürecini daha da teşvik etti. Burada tarihi geçmişimizin bu uzak dönemindeki Bogomil etkisinin en olumlu yönlerini aramalıyız. Bogomillerin kilise kültü kavramı o dönem için oldukça cesurdu. Kiliseyi kötü gücün bir tezahürü olarak ve din adamlarını gereksiz bularak reddederek, aynı zamanda bir dizi kilise ritüelini ve sembolünü de reddettiler - vaftiz, kutsal tören, haç ibadeti, ikonlar ve kutsal emanetler, çok sayıda kilise festivali vb. Kilise belgesine göre dikkate alınan tüm ritüel ve düzenleme sistemi.: Ruhun kurtuluşu için kesinlikle zorunlu bir ön koşul olan üçlü, tamamen onların olumsuzlamalarının darbelerine maruz kaldı. Bogomil vaizlerinin kilise kültürüne ilişkin düşmanca konumu, öncelikle onların özelliği olan, maddi başlangıcın, dualistik ve maneviyatçı kavramlarının ruhuna uygun olarak olumsuzlanmasıyla açıklanmaktadır. Bu onların işaret ettiği argümanların analizinde açıkça ortaya çıkıyor. Ancak aynı zamanda Bogomiller, kilise ritüelleri ve sembollerine karşı konuşarak, o dönem için alışılmadık bir ayıklıktan ve olaylara daha gerçekçi ve eleştirel bir bakış açısı kazandıran argümanları kullandılar. Böylece, örneğin vaftizi reddederek Bogomiller, bunun ne zararlı ne de yararlı olanın sadece "su" ve "krizm" olduğunu iddia ettiler. Gizemle sarılmış kutsal dua onlar tarafından ikon yağıyla karşılaştırıldı - 17

--- SAYFA 19 ---

çok kötü kokan lambalar. Komünnyonda kullanılan ekmek ve şarabın Mesih'in eti ve kanı değil, sıradan yiyecek olduğunu iddia ettiler. Haçı, tarım aletleri olarak da kullanılabilen bir tahta parçası olarak adlandırdılar ve Tanrı'nın Oğlu'nun çarmıha gerildiği alete tapınmanın mantıksız olduğunu eklediler. Azizlerin kutsal emanetlerine, dilsiz hayvanların kemikleriyle aynı olan ölü insanların kemiklerinden başka bir şey demiyorlardı. Kıyamet Gününde ölülerin eski bedenleriyle diriltileceğini öngören kilise doktrininin aksine Bogomiller, etin bir kez gömüldükten sonra toza ve küle dönüştüğünü ve asla diriltilemeyeceğini iddia ediyordu. Kiliselere ve şapellere sıradan binalar, Meryem Ana'nın da diğerleri gibi bir kadın olduğunu söylediler. Bu onların en açık sözlü görüşlerinden biriydi ve Mesih'in doğum mucizesi hakkındaki dini mitleri şevkle altüst ediyordu. Aynısıyla. Açık sözlülükleriyle Bogomiller, Kilise'nin tanrının ve oğlunun her şeye kadir olduğu doktrinindeki en güçlü argümanları arasında yer alan Mesih'in mucizelerini de eleştirdiler. Onlar, İsa'nın "ne topalları iyileştirmedini, ne de ölüleri dirilttiğini" ve İncil'de yer alan mucizeleriyle ilgili hikayelerin "sadece masal ve masal" olduğunu söylediler. Bu tür argümanların çokluğu, Bogomilleri kilise doktrininin mistik ve irrasyonel özünün ve bununla ilgili kültürün en açık sözlü muhalifleri arasında görmemizi sağlar. Sıradan insanın sağduyusuna dayanan eleştiri unsuru gerçekten dikkat çekicidir. Bu bakış açısından bakıldığında, Bogomil hareketi, İncil'in ve "kutsal babalar"ın otoritesinin belirleyici olduğu, dogmatik ve muhafazakar düşüncenin aşıladığı çevredeki manevi atmosferle keskin bir tezat oluşturan, reddedilemez bir hümanist unsur içeriyordu. 18

--- SAYFA 20 ---

· **BOGOMİLLERİN SOSYAL GÖRÜŞLERİ** Bogomillerin sosyal görüşleri, 'vaaz ettikleri' ikili dünya anlayışına dayanıyordu. Dünyanın kötülüklerin diyarı olduğu anlayışından yola çıkarak zenginlere ve güçlülere karşı sert saldırılar düzenlediler. Zenginliğin Mammon'dan geldiğini söylediler. e. şeytanı suçlamış ve dünyevi iktidarın temsilcilerinin şeytanın hizmetkarları olduğunu iddia etmiştir. Burada özellikle yol gösterici olan, Presbyter Kozma'nın Vaazından bir pasajdır: "Kafirler zenginleri suçluyor ve takipçilerine efendilerine itaat etmemeyi öğretiyorlar. Çarı küçümsüyorlar ve tüm hizmetkarlara efendileri için çalışmamalarını emrediyorlar". (1, 342). Bu suçlamalar, Bogomillerin iki konuda kilise papazlarının tutumunun tamamen tersi bir duruş sergilediğini gösteriyor. Ortaçağ Bulgarlarını ilgilendiren en önemli sorular güç ve zenginlik sorunudur. Kilise güçlülere tanrının elçileri, zenginleri ise tanrının gözdeleleri olarak görürken, Bogomiller onlara kötülüğün taşıyıcıları ve tanrının nefret ettiği insanlar olarak saldırdı. Bu yorum, mülkiyet eşitsizliğine ve feodal baskıya karşı protesto için uygun bir temel sağladı. Bogomillerin Çara ve efendilere itaatsizlik çağrıları özellikle gösterge niteliğindedir. Bu durum, o dönemde kırsal nüfusun en ağır yükleri arasında yer alan yasal çalışma konusundaki memnuniyetsizliği yansıtıyor. Bogomillerin sosyal görüşlerinin en karakteristik özelliklerinden biri, onların alçakgönüllü bir hayata, münzevi bir hayata çağrılarıydı. Maddiyattan çok maneviyata öncelik vermeleri gerektiği düşüncesiyle, kendilerini lüks yiyecek ve içeceklerin karşıtları olarak ilan ettiler; ölçülü, çoğunlukla vejetaryen yiyecekleri tavsiye ettiler, hatta bazıları peynir, süt ve yumurtadan bile uzak durdular. Şaraba karşı tamamen olumsuz bir tutumları vardı. Bu, en yaygın uydurma bilgilerden biri olan Varouh'un Vizyonu'nda gösterilmektedir.

--- SAYFA 21 ---

Muhtemelen Bogomil vaizleri tarafından bilinen ve kullanılan Bulgaristan'daki metinler. Asmanın Satanail tarafından cennete ekildiği ve bu yüzden insana zarar veren bir içecek yapımında kullanıldığı söyleniyor. Farklı bir Eski Bulgar uydurma metni, Adem'in Cennet Bahçesi'ndeki günahının 'yasak ağacın meyvesini tatmak değil, şarap içmek' olduğunu söyler. Aşırı yeme yasağı, gösterişli giysilere, parlak elbiselere ve ipek gömleklere yönelik çağrılarla desteklendi. Benzer Bogomil vaazları Presbyter Kozma'nın çalışmalarında da ima ediliyor. 12. yüzyılın başlarında Bizanslı yazar Anna Comnena'nın yazdığı Alexiadis ve Periblepta'lı Euthymius'un polemik çalışması gibi spme kaynakları, Bogomilleri keşişlerden ziyade siyah alışkanlıklar giyen kişiler olarak tanımlıyor. Bogomillerin evlilikle ilgili görüşleri, tenle ilgili her şeyi yadsımalarıyla örtüşüyordu. Kimin inancında mükemmellik iddiası varsa, evlilikten vazgeçmeli ve tamamen bekar bir hayat yaşamalıdır. Evliliğin kınanması. dünyeviliğin bir ifadesi olarak onu bir kutsallık olarak da reddettiler, yani. e. kilisenin ana ritüellerinden biri olarak. Bununla birlikte, Bogomiller tarafından vaaz edilen katı çileci ahlakın yalnızca "mükemmel" olanlar için bağlayıcı olduğunu, halbuki hareketin büyük kısmını oluşturan sıradan Bogomil takipçilerinin sıradan hayatlar yaşadığını - evlenmek, çocuk sahibi olmak, ev kurmak vb. - not etmeliyiz. Bir bütün olarak, mükemmelin çileci bir yaşam tarzı için çağrıları -mütevazı beslenme, mütevazı giyim, evlilik yok- mülkiyet sahipliğine ve eşitsizliğe, belirgin zıtlıklara ve son derece yüksek düzeydeki karışıklıklara karşı bir protestonun ifadesiydi. Orta Çağ Bulgar toplumunun kutuplaşmış yapısı. Burada da "teori", gerçek hayatla ve belirli eğilimler, duygular ve ruh halleriyle sıkı bir şekilde bağlantılıydı; Orta Çağ insanının düşünce tarzının dini ruhunu yansıtıyordu. 20

--- SAYFA 22 ---

BOGOMİLLERİN ETİK GÖRÜŞLERİ Yeni Ahit'e uygun olarak Bogomiller başkalarına sevgi ve saygıyı, ahlaki saflığı, alçakgönüllülüğü, ölçülülüğü ve hoşgörüyü vaaz ediyorlardı. Ahlak kuralları Euthymius Zygabenus'un çalışmalarından değerlendirilebilir: "Kafirler ilk önce az eğitilmiş olanları teşvik eder ve onları Tanrı'ya, Baba'ya ve Kutsal Ruh'a inanmaya ve Mesih'in insan bedenine büründüğünü ve kutsal yazıları havarilerine verdiğini bilmeye teşvik eder. Onlara müjdelerdeki talimatlara uymalarını, dua etmelerini, oruç tutmalarını, kendilerini tüm kötü alışkanlıklardan kurtarmalarını, hiçbir şeye sahip olmamalarını, uysal olmalarını, gerçeği söylemelerini ve birini sevmelerini öğütlerler. başka". (3,101). Bogomil vaizlerinin, dualist dini kardeşliklerdeki çeşitli ritüelleri anlatan 13. yüzyıl Katharist Missal'inde anlatılan tavsiyeleri de aynı ruhtadır. Görebildiğimiz gibi Bogomil etiği ile Ortodoks din adamlarının öne sürdüğü etik görüşler arasında temel bir farklılık yoktu. Ortak kaynakları müjdedir. Her ikisi de tüm insanların tanrının çocukları olarak eşit olduğu ve birbirlerini sevmeleri ve saygı duymaları gerektiği yönündeki hümanist kavramı paylaşıyorlardı. Yine de aralarında önemli farklılıklar vardı: İlk olarak, önemli ahlaki soru olan komşusunu sevmek konusunda ciddi anlamda farklılaşıyorlardı. Prensip olarak Yeni Ahit'e uygun olarak hem rahipler hem de Bogomil vaizleri bunun gerçek bir Hristiyan'ın temel yükümlülüklerinden biri olduğunu düşünüyorlardı. Ancak din adamları Tanrı sevgisini insan sevgisinin önüne yerleştirdiler. Tanrı sevgisi, tanrı korkusu, tanrıyı memnun etmek, Orta Çağ boyunca önde gelen Eski Bulgar yazarlarının vaazlarında, övgülerinde ve dini nitelikteki diğer eserlerinde sürekli olarak karşılaştığımız çağrılardır. Bize ulaşan referanslardan anladığımız kadarıyla Bogomillerin vaazlarında bu tür çağrılar yoktu. Onlara göre 21

--- SAYFA 23 ---

temel tavsiyeler Allah sevgisi ve Allah korkusu değil, ilgi odağı olan insana sevgi ve saygıydı. Gördüğümüz gibi, BogoİL vaizlerinin dinleyicilerini uymaya teşvik ettiği temel yükümlülüklerden biri birbirini sevmekti. Önemli gördükleri şey, görünmez dünya üzerinde soyut bir yönetim olarak Tanrı'ya tapınmak değil, Şeytan ve onun yeryüzündeki hizmetkarları tarafından eziyet gören ve işkence gören bir varlık olarak insanın kültüydü. Bu bakımdan Bogomiller, düşünceleri ve duygularıyla, sevinçleri ve üzüntüleriyle gerçek hayata, insanın kendisine daha yakındı. Kilisenin dini, felsefi ve ahlaki doktrininin başlıca özelliklerinden biri olan insan ve tanrı arasındaki ilişki, ayrı bir hayırseverlik olarak kabul edilen insan ve insan arasındaki ilişkiyi ön plana çıkaran Bogomiller tarafından arka planda bırakıldı. Kadınlar sorunu Bogomillerin kilise doktrininden büyük ölçüde ayrıldığı bir diğer sorundu. Kendilerini İncil'e dayandıran din adamları, ilk günahın ana nedeni haline gelen Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldıkları için kadınların erkeklerden daha az önemli olduğunu düşünüyorlardı. İnsan ırkının anası Havva'yı övücü olmayan bir şekilde temsil eden bu görüş, çelişkiye yer bırakmayan bir değerlendirme olarak kilise kitaplarına geniş bir şekilde yansımıştır. Bogomillerin görüşü oldukça farklıydı. Daha önce de belirtildiği gibi, Adem'in kaburga kemiği efsanesini reddetmişler ve Adem ile Havva'nın Satanail tarafından yaratılan bir bedenle ve Tanrı'dan ilham alan yüce ve parlak bir ruhla tek ve aynı şekilde yaratıldıklarını iddia etmişlerdir. Onlara göre günaha düşme, Tanrı'nın yarattığı cennette değil, Satanail'in yarattığı bir cennette gerçekleşmiştir. Bu anlamda Bogomil öğretisine göre, Havva'nın aşağılayıcı değerlendirmesine atıfta bulunan tüm argümanlar çürütülmüştür. Dolayısıyla insanı üstün bir yaratık olarak ön plana çıkarmanın hiçbir gerekçesi olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu, o dönemde çok güçlü bir etki yaratan ve hümanist bir çağrışıma sahip olan bir sonuca ve · 22. adımdı.

--- SAYFA 24 ---

iki cinsiyeti eşitleme yolunda ilerlemek. Bahsedilmelidir. Bu sonucun uygulamaya konduğu ve kadınların erkeklerle eşit şartlarda Bogomil kardeşliklerinin üyeleri olarak kabul edildiği yaygın olarak bilinen bir gerçektir. Kadınlar burada gerçekleştirilen dua toplantıları, dinleyenleri "mümin" ve inananları da "mükemmel" mertebesine yükselten mutl itiraf gibi ritüellere katılıyordu. Çoğu zaman kadınlar da "mükemmel" çemberine katıldılar ve kendilerinden kaynaklanan tüm haklara sahip oldular - vaaz vermek, örgütlenmek, öğretileri için halefleri çekmek vb. Bogomil etiğinin son derece insani karakteri, Bogomillerin savaşlara ve kan dökülmesine karşı son derece olumsuz tutumunda açıkça görülüyordu. Koomogonilerine dahil edilen Kabil imajı, Satanail'in önerisiyle hareket eden en büyük suçlunun imajı olarak tasvir edilmiştir. Bogomillere göre, kötü gücün vücut bulmuş hali olan salyangozlar hariç, sadece insanları değil hayvanları da öldürmek günahı. Cinayetlerin ve kan dökülmesinin ikna olmuş muhalifleri olan Bogomiller, savaşıların yürütüldüğü ve insanların kendi kutsamalarıyla birbirlerini yok ettikleri gerçeği nedeniyle kilisenin temsilcilerini azarladılar. Burada da, Bogomillerin vaazları ortaçağ Bulgar toplumundaki ve özellikle de savaşıları, istilaları ve kan davalarını en kötü felaketler olarak gören köylülerdeki belirli ruh hallerini ifade ediyordu. Bogomiller yalnızca öldürme ve kan dökmeye karşı değil, aynı zamanda kilisenin ve laik yetkililerin muhaliflerine zulmetme ve onları yok etme fanatizmine karşı da sert saldırılar düzenlediler. Bu soruyla ilgili bakış açıları, özellikle Bogomillerinkiyle bağlantılı olan Bosnalı Patarinlerin öğretilerine atıfta bulunan 15. yüzyıla ait bir elyazmasında açıkça görülmektedir. Bir "Patarin ile bir Romalı" (yani bir kafir ile bir Katolik) arasında, farklı düşünenlere zulmetmek ve öldürmek de dahil olmak üzere çeşitli sorular üzerine yapılan bir tartışmayı anlatır. 23

--- SAYFA 25 ---

Paterin, Katolik kilisesini ve ona bağlı dünyevi iktidar organlarını, komşuyu sevme emrini ihlal etmekle, kilise dogmasına karşı çıkan ve farklı görüşlere sahip olan herkese zulmetmek ve kılıçtan geçirmekle suçluyor. Kafirler, kişinin muhaliflerini ifşa etmesinin ve sözlerle zulmetmesinin kabul edilebilir olduğunu, ancak onları fiziksel olarak öldürmenin mümkün olmadığını, çünkü bunun Mesih'in kutsal öğretilerine aykırı olduğunu söylediler. Bogomillerin Türleri Bogomil hareketine genel olarak baktığımızda en dikkat çekici özelliklerden biri, birçok "kafir" grubunun varlığıdır. Terazinin en üstünde "mükemmel" olarak adlandırılan Bogomiller vardı (Bizans kaynaklarında teki'o, Latin kaynaklarında ise pe,fecti olarak anılırlar): Bu, en iyi eğitilmiş ve en adanmışları içeren en yüksek rütbe diyebileceğimiz şeydir; Bogomiller. görüşlerini duyurmak ve . destekçileri kazanın.' Mükemmel olanlar yalnızca deneyimli, yorulmak bilmez kampanyacılar değil, aynı zamanda Bogomil kardeşliklerinin ana liderleriydi. Özel hayatları, Bog ihmal etğinin temel gerekliliği olan, yani. e. malzemeye değil öncelik vermek. ama hayattaki manevi şeylere. Evlenmediler, evli olanlar da evliliklerini bozdular, et yemediler, şarap içmediler, mal sahibi olmadılar, eğlenceden kaçındılar. Rakipleriyle keskin tartışmalara girmeye, onların maskesini düşürmeye, kendi fikirlerinin doğruluğunu kanıtlamaya her an hazır dılar. Başka bir deyişle, onlar sadece keşişler gibi çileci değillerdi, her şeyden önce savaşıldı; toplumdaki kaçmayan, aksine "Bogomil sözünü" yaymak, ikna etmek için toplum içinde kalmaya çabalayan insanlardı · 24

--- SAYFA 26 ---

teşvik etmek, organize etmek. Takipçiler çok mütevazı günlük yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşıladılar. Presbyter Kozma'nın Vaazında, Euthymius Zygabenus Pa,wplia Dogmatica'da, Euthymius of'da mükemmellik bize bu şekilde gösteriliyor. Acmonia'nın polemik vaazı ve diğerleri. Çağdaş kaynaklarda "mükemmel"ın yanı sıra iki Bogomil türünden daha bahsedilmektedir: sıradan "inananlar" ve "dinleyiciler". İlki zaten Bogomil kardeşliklerine kabul edilmişti ve orada gerçekleştirilen ritüellere katılmalarına izin veriliyordu. Belirli günlerde oruç tutmak, sık sık dua etmek, alçakgönüllü olmak ve ölçülü davranmak, aşırı zenginlik arzulamamak gibi dini ve ahlaki kurallara uymak zorundaydılar. Ancak katı zühd ahlakı onlar için zorunlu değildi, mülk sahibi olabiliyor, evlenebiliyor ve aile sahibi olabiliyorlardı. "Dinleyiciler" ise henüz "kardeşlik" yaşamına katılmamış ve yalnızca vaazlara katılmalarına izin verilen kişilerdi. Onlardan özel bir yaşam tarzı beklenmiyordu ve diğer insanlarla aynı kaldılar. Bir Bogomil'in belirli bir kategoriye ait olması elbette ki onun tamamen bu kategoriye ait olması gerektiği anlamına gelmiyordu. Her "dinleyicinin" sonunda "sıradan" inananlara katılma olasılığı vardı, tabii ki gerekli normlara uyması koşuluyla, "sıradan bir inanan" ise ilgili eğitimden sonra "mükemmel"lerden biri haline gelebilir, yani yaşam tarzlarını tamamen değiştirmeye isteklidirler. Bir gruptan diğerine geçiş, kardeşlik içinde düzenlenen özel bir törenle kutlanırdı. Bogomillerin üç kategoriye ayrılması yalnızca bir örgütlenme işareti değil, aynı zamanda hareketin karmaşık bir sosyal ve dini doktrin olarak doğasının ve ortaçağ Bulgar toplumunun çeşitli kesimlerini kucakladığı gerçeğinin bir sonucudur. Bu bölünme sistemi dogma ile dogma arasındaki bariz çelişkileri yansıtıyordu.

--- SAYFA 27 ---

gerçeklik, teori ile pratik arasında, soyut kavramlar ile gerçek ihtiyaçlar arasında. Bir yanda sabrı, direnmemeyi, maddi zenginliklerin reddedilmesini, evlilikten ve aileden vazgeçilmesini vaaz eden "mükemmel Bogomiller"i görüyoruz. Ancak bu dogmatik, soyut, teorik kavramlar, her ne kadar güçlü bir dini felsefeye dayansa da, halk kitlelerini cezbedecek, onlara yol gösterici davranış normları haline gelecek konumda değildi. Çok az kişi münzevi ideali bütünüyle kabul etmeye, evden, giyimden ve boş zamanlardan tamamen vazgeçmeye istekliydi. Dolayısıyla mükemmel Bogomillerin sayısının çok az olması ve onların takipçi kitlesi arasında azınlıkta olmaları şaşırtıcı değildir. Çoğunlukla kasaba ve köylerdeki yoksul insanlardan oluşan bu grup, yetkililere yönelik eleştirileri ve kralları, boyarları kınamalarından heyecanlanan, ellerindeki İncillerle birlikte gezgin Bogomil vaizlerinin vaazlarını hevesle dinlediler. ve piskoposlar genel olarak zenginlere ve açgözlülere karşı. Bu onların evlerini ve ailelerini terk ederek ve mülklerini terk ederek münzevi olmak istedikleri anlamına gelmiyordu. Bogomil fikirleri onları münzevi yönlerinden çok, belirgin anti-otoriter ve sosyal eğilimleri nedeniyle cezbediyordu. Bir teori olarak hareket ile kitlesel bir toplumsal hareket olarak hareket arasındaki karakteristik farklılık da buradan kaynaklanmaktadır. Bir yanda doğruluk, uzlaşma, kan dökülmesinden kaçınma çağrılarımız varken, diğer yanda köylülerin kamulaştırılan topraklarını geri verme hırsı, feodal baskıya karşı muhalefet ve açık isyan çağrıları var. Bütün bunlar, içinde yayıldığı özel duruma ve toplumsal çevreye bağlı olarak "seçici bir şekilde" kullanılan Bogomif ideolojisinin bayrağı altında ilerledi. 26

--- SAYFA 28 ---

BOGOMİL DİNİ KARDEŞLİKLERİ. Her ne kadar Satanai'nin ilhamıyla yaratılmış bir şey olarak kilise kurumunu tamamen reddetseler de, Bogomiller tüm örgütlenme biçimlerine karşı çıkmadılar. Kendilerini Yeni Ahit'e dayanarak, Havariler Kitabı'nda, Aziz Pavlus'un Mektuplarında ve diğer ilk Hristiyanlarda anlatıldığı gibi, inananların ilk Hristiyan kardeşliklerine benzer dini topluluklarda bir araya gelmesi gerektiğine inanıyorlardı. İlk Bogomil kardeşliklerinin 10. yüzyılda kurulup kurulmadığını artık kesin olarak söyleyemeyiz. Bogomiller Bulgaristan'da ilk ortaya çıktığında. Tek bildiğimiz, en başından beri belli bir organizasyona sahip oldukları ve yukarıda bahsedilen mükemmel, sadık ve dinleyici olmak üzere üç kategoriye ayrıldıkları. Bu, Konstantinopolis patriği Theophylactus'un 936 ile 956 yılları arasında Bulgar Çarı Peter'a yazdığı bir mektupta görülebilir. Ayrıca Bogomil hareketinin en başından beri, Bizans kayıtlarında protos, protodidaskalos (ilk öğretmen) ve diğer isimlerle tanımlanan tek bir lideri olduğunu da biliyoruz. Böylece ilk öğretmen Peder Bogomil olmuş ve onun ölümünden sonra, Boril'in Sinodik'indeki bilgilerden de anlaşılacağı üzere, yerine öğrencisi Mihail geçmiştir!. Daha sonraki yüzyıllarda Bogomil hareketinin Arh öğretmenlerinden de söz edilmiştir. 11. yüzyılda Marko (Trakya'da) ve John Chourila (Küçük Asya'da) ilk öğretmenler olmuşken, 12. yüzyılda Trakya'da Vassilii adlı bir öğretmen vardı. Hareketin baş liderinin etrafı, "havariler" olarak bilinen üst düzey yardımcıları tarafından çevrelenmişti; tıpkı daha sonra 11. yüzyılın ortalarında Küçük Asya'da yaşayan John Chourila'nın da yaptığı gibi, havariler, yalnızca eğitimle uğraşan "mükemmel"lerden geliyordu.

--- SAYFA 29 ---

inançlarını yaymak için sürekli bir yerden diğerine seyahat eden insanlar. Bogomil vaizleri doktrinlerini giderek artan sayıda kasaba ve köye yaydılar ve 11. - 12. yüzyıllarda Bulgaristan'ın farklı yerlerinde ve komşu ülkelerde birçok kardeşlik topluluğu vardı. Batılı bir 1167 kaynağı, Bulgar Bogomils'in dört kardeşliğinden bahseder: Romana, Dragometsia (Dragovichia), Melnikva ve Bulgaristan. Bunlardan ilki Romana muhtemelen Trakya'da, diğer üçü ise Makedonya'daydı. Kaynak bize, Bulgaristan Kardeşliği üyelerinin ılımlı düalist görüşlere sahip olduğunu, Oragovichia Kardeşliği üyelerinin ise mutlak düalist olduğunu söylüyor. Boril'in Sinodik'indeki 1211 yılında derlenen bir parçaya bakılırsa, Sredets kasabasında (bugünkü Sofya) bir Bogomil kardeşliği vardı. Bu kardeşliklerin organizasyonuna ilişkin referanslar yetersizdir. Tek bildiğimiz, her birinin dedet olarak bilinen bir ana lideri olduğu. Yukarıda adı geçen Boril'sSinodik, Sofya'daki kardeşliğin liderinden bahsediyor. Latin kaynaklarında dedet unvanı "piskopos" olarak geçmektedir. Böyle bir "piskopos", 1170 yılında Bogomil'in başlıca uydurma eserlerinden biri olan Yuhanna İncili'ni İtalya'ya götüren, Bulgaristan Kardeşliği'nin lideri Nazarii'ydi. Bosna'daki Bogomil kardeşliklerinden bahseden kaynaklardan gördüğümüz gibi, dedetlerin staret ve gost olarak bilinen yardımcıları vardı. Henüz kesin bir kanıt olmamasına rağmen, Bulgaristan'daki Bogomil kardeşliklerinin de benzer liderleri olması muhtemeldir. Kardeşliklerdeki dini yaşam, İncillerin ve ilk Hristiyan topluluklarının ortaya koyduğu ilkelere uygun olarak oldukça basitleştirildi. Bogomillerin ana ayin kitabı olan yukarıda adı geçen Katharist Dua Kitabından sadece dört törenin gerçekleştirildiğini görebiliriz: 1. vaazların da yapıldığı genel dua toplantıları; 2. kardeşlik üyelerinin karşılıklı itirafları- 28

--- SAYFA 30 ---

hiçlik; 3. "dinleyicilerin" "müminler" zümresine kabulü ve 4. "müminlerin" "kamil" mertebesine inisiyasyonu. BULGARİSTAN'DA BOGOMİL HAREKETİNİN TARİHİ İlk Bulgar Devleti ve Bizans Fethi Çar Peter (927-969) döneminde ortaya çıkan Bogomil hareketi, başta köylüler olmak üzere hızla taraftar kazandı. Bundan paniğe kapılan Bulgar Çarı, ortaya çıkan sapkınlıktan kurtulmak için ne gibi önlemler alınması gerektiği konusunda tavsiye almak üzere Konstantinopolis Patriği Theophylactus'a iki mektup gönderdi. Bunu Prezbyter Kozma'nın ifadesine göre şiddetli zulümler izledi. Bogomiller yakalandı ve zincirlerle hücrelere atıldı. 10. yüzyılın sonlarında Bulgaristan ciddi bir tehditle karşı karşıyaydı. Bizans İmparatorluğu giderek artan bir baskı uyguluyordu ve Bizans imparatoru II. Basileios kuzey komşusunu fethetmeyi hedefliyordu. Bütün Bulgar milleti kendisini işgalcinin darbelerine karşı savunmaya hazırlanmak zorundaydı. Bu Bogomillere yeni bir statü kazandırdı. Peter'ın hükümdarlığındaki hareketi karakterize eden iç baskıcılara (tsaq boyarları ve yüksek din adamları) karşı vaazları, artık iç mantığın gücüyle ülkeyi tehdit eden işgalciye karşı vaazlara kadar uzanıyordu. Bulgar toplumunu rahatsız eden dini ve sosyal farklılıklar arka planda bırakıldı; kafirler ve kafir olmayanlar, boyarlar ve kafirler işgalciye karşı ortak bir cephede birleşti. Yani Bulgarların milleti ve ülkesi tehdit altındayken ortaya çıkan vatanseverlik duygusu galip geldi. 29'da olması şaşırtıcı değil

--- SAYFA 31 ---

Çar Samouil'in hükümdarlığı döneminde (997 -1014) durum olarak Bogomillere yapılan zulümden söz edilmiyordu. kökten değişmişti ve yalnızca Ortodoks Hristiyanlar değil, aynı zamanda Bogomillerin sayısız destekçisi de işgalcilere karşı ölüm kalım mücadelesine katıldı. Bulgaristan'ın 1018'de Bizans yönetimine düşmesi, Bizans İmparatorluğu'nun karmaşık idari ve askeri aygıtını sürdürmek zorunda kalan Bulgar halkının omuzlarına ağır bir yük yükledi. Bizans'ın üst ve alt rütbeli katipleri, nüfus pahasına zenginleşerek ve yetkilerini kötüye kullanarak ülkeye yerleştiler. Pek çok vergi ve harçla karakterize edilen Bizans feodal sistemi tanıtıldı. Zor yaşam koşulları. Bizans hakimiyeti altındaki Bulgarların durumu, neredeyse iki yüzyıl boyunca ülkenin maruz kaldığı istilalarla daha da karmaşık hale geldi. 1030'larda Peçenekler, daha sonra Ou1.es ve Kumanlar Tuna Nehri ile Balkan Sıradağları arasındaki bölgeyi işgal etmeye başladı. Bulgariün halkı, Haçlıların 1096 ve 1147'de ülkeden geçmesi ve 1081'de Bulgaristan'ın güneybatı kesimlerindeki Norman istilasını cezbetmesi sırasında da esas olarak talihsizlikler yaşadı. Bu, Bizans karşıtı eğilimleri giderek belirginleşen Bogomil hareketinin yayılması için elverişli zeminler yarattı. Yabancı baskının yükü esas olarak köylülerin omuzlarına düştüğü için burada da Bogomil vaizleri köylüler arasında en fazla sayıda destekçi buldu. Ancak 11. ve 12. yüzyıllarda Bogomiller kasabalara da yayıldı. 11. yüzyılın sonlarında Bizanslı yazar Anna Komnena, Plovdiv'deki Bogorri.il nüfusunun yanı sıra İmparatorluğun başkenti Konstantinopolis'teki Bogomil destekçilerinden bahseder. Ayrıca Bizans hukuk tercümanı Todor Balsamon'un 12. yüzyılın sonlarına ait, tüm kasaba ve köylerin bu din karşıtı hareket tarafından süpürüldüğünü anlatan bir yazısından da bahsetmemiz gerekir. 30'dan

--- SAYFA 32 ---

Bizans yönetimi, Bogomil hareketinin toplumsal temellerini genişletti. Bogomil vaazlarının ana hedefi, Ohri piskoposu (ülkenin güneybatısında) ve Konstantinopolis'teki patrik başkanlığındaki Bizans yüksek din adamlarıydı. Bizans kilisesi, Bizans'ın Bulgarlar üzerindeki egemenliğine ideolojik destek sağlayan kurumdu ve kafirlerin öncelikle temsilcilerine karşı konuşmasının nedeni budur. Bogomiller, Bizans din adamlarına yönelik ulusal nefretin sözcüsü olarak, tanrının baş rakibi Euthymius Zugabenus'un Panoplia Dogmatica'sından görebileceğimiz gibi vaaz vermeye başladılar. Daha önce Kudüs'te yaşayan Satanail, . Konstantinopolis'teki St. Sofia Katedrali. Görünüşte küçük ama büyük önem taşıyan bir değişiklik, Bogomillerin kötülüğün kökenini nerede gördüklerini gösterdi. Bogomiller, Bizans din adamlarının yanı sıra laik yetkililere de karşı vaaz vererek onları şeytanın hizmetkarları ve onun kötü niyetlerinin yönlendiricileri olarak nitelendirdiler. Yöneticilere itaat eden, efendileri Şeytan'a hürmet eden, kurtuluşa lâıyk olmayan herkes, takipçilerine ders verdiler. Yabancı işgalcilere karşı mücadele eden Bogomiller, 11. ve 12. yüzyıllarda Bulgar devletine karşı tutumlarını değiştirmeye başladılar. Daha önce sapkınlar buna düşmanlıkla bakarken, vaazları artık farklı bir ruh haline büründü: Daha önceki feragatlerinin yerini, Bulgar halkının geçmişinin ve yöneticilerinin politika ve eylemlerinin idealleştirilmesi ve yüceltilmesi aldı. Bunun göstergesi, 11. yüzyılın ortalarından kalma, Yeşaya Hikayesi başlıklı ve daha sonra olarak bilinen apokrif bir çalışmadır. "Bulgar Kıyamet Chronicle". Çileci yaşam tarzına övgü, savaştan nefret etme vb. gibi Bogomil özelliklerini içerir. Aynı zamanda derleyicinin vatansever duygularını da ortaya koyar: Peter'in saltanatını över.

--- SAYFA 33 ---

ve Simeon ve bunların ulus için refah dönemleri olduğunu düşünüyor. Bizans yönetimine karşı düşmanlık sürekli olarak arttı ve Bogomillerin de bunda payı vardı. 1040 yılında güneybatı Bulgaristan merkezli, Çar Samuil'in oğlu Peter Delyan liderliğinde bir ayaklanma patlak verdi. Bogomil'in takipçileri isyancılar arasındaydı. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından evlerini terk edip yurt dışına kaçmak zorunda kaldılar. Bu, Bar Annals olarak bilinen ve 1040/41'de Bulgar topraklarından birçok kafirin Sicilya'ya kaçtığını okuduğumuz İtalyan bir kaynakta geçmektedir. Sonraki ayaklanmalarda Bogomiller ve Paulician'lar da küçümsenmeyecek bir rol oynadılar. 1079'da Sofya'nın nüfusu yabancı fatihlere karşı ayaklandı. Ayaklanmanın başında Filibeli bir Pauliyan olan Leka adında bir adam vardı. İsyankar yurttaşlar, Sofya'lı Mihail Bis.hop'u, tam kilise kıyafetiyle karşılarına çıktığında öldürdüler ve onları kalmaya ikna etmeye çalıştılar. Konstantinopolis'teki imparatora sadık olan piskoposun öldürülmesi, kilise iktidarının en yüksek temsilcisi olarak, ayaklanmaya ilham veren şeyin hem kiliseye hem de Bizans'a karşı olduğunu gösteriyor; bu ruh hali, Bogomillerin ve Paulikanlar'ın vaazlarının kışkırtmasına yardımcı olmuştu. Eski bir Paulikan ve önde gelen Bizans ileri gelenlerinden biri olan ayaklanma, halk ve Bizans yöneticileri arasında büyük zorluklarla kontrol altına alınabildi. Olayın esas olarak, nüfusun büyük ölçüde Bogomil ve Paulikan olduğu Filibe çevresinde meydana gelmesi ve ayrıca, daha önce görüşlerini reddetmiş olsa bile, bu ayaklanmanın Bizans'taki kafir düalistlerin tartışılmaz rolünü gösteriyor. yazar Arini-Comnena açıkça gösteriyor 32

--- SAYFA 34 ---

Bogomiller ve Paulikanlar'ın giderek yalnızca Bizans kilisesinin muhalifleri değil, aynı zamanda Bizans yönetimine karşı isyanların kışkırtıcıları haline geldikleri. 11. yüzyılın sonunda Filibe ve çevresindeki kasaba ve köylerdeki durumu anlatırken, burada birçok kafir Bogomil, Paulikan ve Ermeni'nin 'aralarında inanç farklılıklarıyla' yaşadığını, ancak "hepsinin devlete yönelik dönek niyetlerinde oldukça hemfikir olduğunu" kaydetti. Bizans yöneticileri Bogomillerin ve Paulician'ların faaliyetlerinin tehlikelerinin çok iyi farkındaydılar ve acımasız zulümlerle onlara son vermeye karar verdiler. Bu konuda özellikle etkin olan imparator Aleksios Komnenos'tu (1081-1118). İlk önce Paulikanlar'a karşı adım attı ve saltanatının sonlarına doğru dikkatini Bogomillere çevirdi. Onun saltanatı sırasında llogomil hareketi her zamankinden daha da büyüdü. O dönemde Bogomillerin ana öğretmeni ve vaizi muhtemelen Bulgar kökenli Vassilii idi. Onunla birlikte, on iki havarisi ya da onların adıyla anılan havarisiyle birlikte, Bogomil inancını ateşle vaaz ederek Bizans İmparatorluğu'nu boydan boya dolaştı. Anna Komnena'ya göre Bogomillerin sayısı her geçen gün artıyordu ve hatta Vassilii başkentte sıcak bir karşılamayla karşılaştı. Bu sapkın propagandadan alarma geçen Aleksios. kararlı bir şekilde hareket etmeye karar verdi. Vassilii'nin birçok takipçisi yakalandı ve kısa bir süre sonra kendisi de yakalanıp sorgulanmak üzere saraya getirildi. Bizans otokrati, samimi olmayan sözlerle, kendisinin daha yeni ve daha iyi bir şeyler öğrenmeyi arzuladığı bahanesiyle, eski, deneyimli Bogomil'i, görüşlerini ayrıntılı olarak anlatması konusunda ikna etti. Hiç şüphelenmeyen Vassilii, Bogomil teorisinin temellerini açıklamaya başladı ve aynı zamanda bir perdenin arkasına saklanarak bir imparatorluk katibi onun her sözünü kaydetti. Vassilii bitirdiğinde perde çekildi ve Alexi us, Anna Komnena'nın sözleriyle "oyunculuğu bıraktı". Hemen 33

--- SAYFA 35 ---

kendisinin söylediği ve katibin kaydettiği sözleri iddianame olarak kullanarak Bogornil lideri hakkında bir dava başlattı. Duruşmaya Konstantinopolis Patriği Nicholas Grarmmaticus başkanlık etti ve çok sayıda senatör ve yüksek rütbeli askeri yetkili duruşmaya katıldı. Vassilii, yargıçlarının karşısında görüşlerini sürdürdü ve sonunda kazığa bağlanarak yakılma cezasına çarptırıldı. İmparator son dakikada onun vasiyetini kırmaya ve görüşlerinden vazgeçirmeye kalkıştı ama başarısız oldu ve 1111 yılında Konstantinopolis'in ana meydanlarından birinde Vassilii şehit oldu. Onun önde gelen takipçileri hapsedildi ve hayatlarının geri kalanı boyunca hapiste kaldı. Alınan sert önlemlere rağmen Bogomiller, hareketin yükselişine yol açan koşullar hâlâ mevcut olduğundan giderek daha fazla destekçi kazanmaya devam etti. Aleksios'un halefi Manuel Komnenos'un (I 113 -1180) hükümdarlığı döneminde yeni sert zulümler başladı. Kafir faaliyetlerin ana merkezi, hayatta kalan belgelerin bize söylediği gibi, Bulgaristan'ın güneybatısı (Makedonya) idi. Bizanslı hukuk yorumcusu Todor Balsamon'un bir anlatımına bakılırsa; Konstantinopolis'teki yetkililer, devrimci fikirlerini cesurca yaydıkları için birçok geri dönülemez Bogornil'i bir kez daha tehlikeye atarak yaktılar. Seċa»hd Rilwgarian Devleti 1186'da Assen kardeşlerin önderlik ettiği başarılı bir ayaklanma, Bulgaristan'daki Bizans yönetimini devirdi ve böylece Bulgar devletini yeniden kurdu. Ancak, yeni Bulgar devleti yalnızca Tuna, Karadeniz, Balkan Sıradağları ve İsker nehri arasındaki toprakları bünyesine kattığı, Trakya ve Makedonya bölgeleri ise Bizans egemenliği altında kaldığı için, ülkenin tamamını özgürleştirmeyi başaramadılar. Bu görevi Assen ve Assen hanedanının üçüncü üyesi Peter'in kardeşi Kaloyan üstlendi.

--- SAYFA 36 ---

(1197-1207). Önce Bizanslılara, sonra da Balkanlar'da yeni ortaya çıkan Kutsal Roma İmparatorluğu'na karşı savaşlar açarak Bizans'ı yendi ve aldı. Başkent Konstantinopolis de dahil olmak üzere Balkan toprakları üzerinde (1204). Bulgar seferleri başarılı oldu ve 1205'ten sonra Kaloyan, Trakya ve Makedonya'nın önemli bir bölümünü Bulgaristan!} devletine kattı. Bulgar Çarı, Kutsal Roma İmparatorluğu ile yaptığı savaş sırasında, 13. yüzyılda Trakya'da, özellikle Filibe'de yaşayan çok sayıda Paulician ve Bogomil nüfusuyla karşılaştı. Ve gördüğümüz gibi, Bogomiller ve Paulikanlar yıllardır Konstantinopolis'in ve Bizans Kilisesi'nin amansız muhalifleri olmuşlardı; vaazları sık sık ayaklanmalara yol açmıştı. Dolayısıyla Kaloyan'ın Filibe'ye girdiğinde kendisinin ve birliklerinin yerel kafirler tarafından kurtarıcılar olarak karşılanması şaşırtıcı değil. Çağdaş Fransız tarih yazarı Geoffroy de Villehardouin'in bir çalışmasında bunun açık bir kaydı vardır. Bu, yabancı baskı koşulları altında, Bogomillerin feodal baskıya karşı dini ve sosyal görüşlerinin ikinci plana itildiği ve Bulgarları mücadelelerinde birleştiren vatansever duyguların ön plana çıktığı gerçeğini doğruladı. Bizanslı ve Kutsal Romalı fatihlere karşı. Dolayısıyla sapkınların Filibe'yi kurtarmak için yaptığı eylemlerde Çar Kaloyan'a verdiği destek oldukça makul. Kaloyan bizzat onlara hoşgörü gösterdi ve fikirleri özgürce yayıldı. Ancak Kaloyan'ın öldürülmesi ve yeğeni Boril'in (1207 -I 2 I 8) tahtı gasp etmesiyle Bogomillere yönelik resmi tutum kökten değişti. En başından itibaren yeni hükümdar, haklı hanedanı destekleyenlere zulmetmeye başladı ve böylece Assen hanedanına sadık olan hoyarların muhalefetini kışkırttı. Bogomillere de zulmedildi, Boril onları ana düşmanları olarak görüyordu. Bu baskıya yanıt olarak Bogomiller, 35'e karşı güçlü saldırılarına yeniden başladılar.

--- SAYFA 37 ---

çarlar, boyarlar ve yüksek din adamları Şeytan'ın hizmetkarlarıydı. Başkent Tırnovo'da Şubat 1211'de toplanan konsey, zulmün doruğa ulaştığı noktayı işaret ediyordu. Boril'in başkanlığını yaptığı bu konsey, Bogomil doktrini kınadı ve kurucusu baba Bogomil'e karşı bir lanet ilan edildi. Çarın emriyle, o dönemde Bizans kilise ayinlerinde kullanılan, Ortodoksluğun Sund.ay'ındaki Sinodik adı verilen Yunancadan tercüme edilmiştir. Bulgarcaya. Çeşitli sapkınlıklara (Aryanizm, ikonoklasin, vb.) karşı laneti içeriyordu ve bu, artık kilisenin Bogomil hareketine yönelik laneti ve Tırnovo konseyinde takipçilerine verilen kararla destekleniyordu. Iforil'in halefi II. Ivan Assen (1218-1241) döneminde Bogomillere yönelik zulüm azaldı. Hatta Bulgar Çarı, Papa IX. Gregory tarafından kafirlerle dolu bir ülkeyi yönetmekle suçlanmıştı. Ivan Assen II'nin Bogomillere karşı hoşgörüsü, o dönemde Katolik batıdaki durumla tam bir tezat oluşturuyordu. 13. yüzyılın başlarında kurulan Engizisyon burada faaliyet gösteriyordu ve öğretileri neredeyse Bogomillerinkiyle aynı olan önemli sayıda Cathar kazığa bağlanarak yakılmıştı. 13. yüzyılın ikinci yarısında, Ivan Assen H'nin haleflerinin hükümdarlıkları sırasında Bogomil hareketinin Bulgaristan'da yayılmasına ilişkin atıflar çok azdır. Bogomil destekçileri muhtemelen Ivailo'nun (1277-1280 yılları arasında) önderlik ettiği büyük çocuk karşıtı ayaklanmada yer almışlardır, ancak bu konuda doğrudan bir veriye sahip değiliz. Bulgar Bogomil hareketinin tarihi hakkında daha fazla bilgi, 14. yüzyılın ortalarına tarihlenen belgelerde bulunabilir. O zamanlar başkent Tırnovo'da, tanınmış bir hysechast ilahiyatçısı olan Tumovo'lu Theodosius'un biyografisinde okuduğumuz gibi, iki Bogomil vaizi vardı: Bosota adıyla bilinen Kiril ve onun "öğrencisi" Peder Stefan. Düalist görüşler öne sürdüler, evliliğe karşı çıktılar, haç kültüründen vazgeçtiler ve 36

--- SAYFA 38 ---

ikonlar, yoksulluğu yüce bir erdem olarak övdü ve yiyecek ve giyecek konusunda endişelenmenin gereksiz olduğunu öğretti. Başka bir deyişle, "mükemmel" Bogomillerin doktrininin tipik görüşlerini ifade ediyorlardı. İki Bogomil'in faaliyetleri başkentle sınırlı değildi, aynı zamanda diğer kasaba ve köylere de yayıldı. Theodosius'un biyografisinde "Seyahat ettiler" diye okuyoruz, "kasabaları ve köyleri dolaştılar ve utanmadan insanlara ders verdiler." (4,21). 1350'de sapkın faaliyetlerine son vermek için bir kilise konseyi çağrıldı, Kiril ve Stefan'ın görüşleri lanetlendi ve kendileri de ülkeden sürüldü. Ancak Bogomil'in vaazları devam etti ve kilise 1360'ta ikinci bir konsil toplamaya zorlandı; bu konsilde öğretileri bir kez daha kınandı. O dönemde Bogomillerin sayısı en çok kuzeybatı Bulgaristan'daydı. 1365'te yazan bir Fransisken keşişin yazdığına göre, yerel nüfusun neredeyse üçte biri Bogomillerin ve Paulikanlar'ın ikici görüşlerine sahipti. 1396'da Bulgar devleti Osmanlı Türkleri tarafından istila edildi. Uygulanan yeni yönetim, yalnızca tipik bir askeri-feodal sisteme değil, aynı zamanda din ve kiliseyi (İslam) yöneten bir yaklaşıma da sahipti. Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlara uygulanan sert sosyal ve dini baskının Bogomil hareketinin rolünü güçlendirerek görüşlerine daha fazla ağırlık vermiş olabileceği düşünülebilir. Ancak gerçekte olayların gidişatının da gösterdiği gibi, Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na düşmesi, Bogomil hareketinin kademeli olarak gerilemesi anlamına geliyordu. Bu durum özellikle tarihsel koşulların değişmesiyle açıklanabilir. Bogomillerin baş ideolojik rakibi olan Ortodoks Kilisesi'nin artık ikinci sıraya düşmüş olduğu gerçeği. Bu koşullar altında kilisenin ruhani hükümdarlığından vazgeçmek amacıyla oluşturulan Bogomil doktrini anlamını yitirdi. Bogomil hareketi belirli bir durumda ortaya çıkmış ve gelişmişti.

--- SAYFA 39 ---

İnsanların zihinleri, feodal aristokrasi ve Çar ile el ele çalışan çok güçlü bir kilise kurumu dogmasıyla sarsılmıştı. Bulgaristan'ın Türkler tarafından fethinden sonra durum kökten değişti. Böylece Bogornil'ler daha ileri faaliyetler için temelden mahrum kalıyor. Artık farklı bir dinden, İslam'dan gelen farklı bir düşman vardı ve bu zorunluluk aynı zamanda direnişin koşullarını da değiştirdi. Olayda, zalime karşı mücadelede bayrağı sapkın öğretiler değil, Ortodoks Hristiyanlık ve onun kilisesi üstlendi. Hristiyanlık artık köleleştirilmiş halkın güveninin ve umudunun ideolojik ve teorik temelini oluşturuyor. Ve neredeyse beş yüz yıllık Osmanlı yönetimi boyunca oynadığı rol de buydu. Hristiyan dini, Bulgar milletinin göze çarpan özelliklerinden biri ve yüzyıllar süren yabancı egemenliği boyunca hayatta kalmasının ana faktörlerinden biri haline geldi. Elbette Bogornil hareketi, Bulgaristan'ın Osmanlı yönetimine geçmesiyle bir gecede ortadan kaybolmadığı gibi, sonraki nesillerin akıllarından, yaşam tarzından veya edebiyattan da iz bırakmadan yok olmadı. Günümüze kadar gelen çok sayıda düalist efsane ve apokrif, Bogomil hareketi ile ilgili yer adları çağlar boyunca varlığını sürdürmüştür. Düalist dünya görüşünün destekçileri, daha sonra Kuzey Bulgaristan'a yerleşen ve 16. ve 17. yüzyıllarda Katolikliği benimseyen Trakya'daki Paulikanlar başta olmak üzere aktif olmaya devam etti. 15. yüzyılda Makedonya'da Bogomiller olarak bilinen Bogomillerden bahsedildiğini duyuyoruz. kudugeri ve torbeshi. Ancak sapkın faaliyetlerin kapsamı zaten oldukça sınırlıydı ve yavaş yavaş tamamen ortadan kalktı. 38

--- SAYFA 40 ---

BOGOMİL HAREKETİNİN DİĞER ÜLKELERDE YAYILMASI VE ETKİSİ Balkan Yarımadası Bogomil hareketi yalnızca Bulgar devleti içinde kalsaydı bu kadar ilgi çekici olmazdı. Bildiğimiz gibi, yüzyıllar boyunca geliştikçe, diğer ülkelerde yayılma ve nüfuz için zemin buldu ve özellikle Bulgar ideolojisinden Avrupa önemine sahip bir ideolojiye dönüştü. Bogomil hareketinin ilk yayıldığı yer Bizans İmparatorluğu olmuştur. Bogomil vaizlerinden ilk kez Bizans Trakya'sında ve Küçük Asya'da bahsedilir. 11. yüzyılın ortalarında. Trakya Bogomilleri ve onların dini kardeşlikleri hakkında değerli bilgiler şuraya kadar gelmiştir. Bizans tarih yazarı Michael Psellus'un (1018-1092) Şeytanların Eserleri Üzerine adlı eserinde bize yer verirken, Konstantinopolis'ten gelen keşiş Akmonia'lı Euthymius da bize Küçük Asya'daki Bogomiller hakkında ayrıntılı bir açıklama veriyor. Görünüşe göre Bogomillerin başında İzmir'e yakın bir köyde doğan John Chourila vardı. Onun vaazları yalnızca çok sayıda köylüyü değil, aynı zamanda birçok kasabalıyı da cezbediyordu. Küçük Asya'nın kafirleri, "Bogorniller" dışında, funda!(i,agiti) olarak da biliniyordu. 12. yüzyılın başlarında, Bogomil hareketi, o zamanlar Bizans yönetimi altında olan Trakya ve Makedonya'nın Bulgar bölgelerinde gelişti. İşte o zaman, yukarıda gördüğümüz gibi, Konstantinopolis konseyinde mahkum edilen ve 1111'de yakılan Vassilii, güçlü bir Bogomil vaizi olarak çalıştı. Bogomiller I. Manuil Komnenos (1143-11-80) döneminde infaz edilmiş ancak "Bulgar sapkınlığı" sonraki yüzyıllarda Bizans'ta yayılmaya devam etmiştir.

--- SAYFA 41 ---

(1222-1240), Nikiphorus Grigora'nın tarihi eserinde (14. yüzyıl) ve ayrıca diğer bazı kaynaklarda. Bizans İmparatorluğu'ndaki Bogomil hareketine ilişkin son referanslar, Selanik piskoposu Simeon'un, Selanik çevresindeki Bogomil dini kardeşliklerinden söz eden, A l/Hersies'e Karşı adlı polemik eserinde bulunacaktır. "Bogomils" isminin yanı sıra başka bir isim olan kuduger'i de buluyoruz. Bizans'ın dışında Bogomil hareketi Sırbistan'da da gelişme için uygun bir ortam buldu. Burada esas olarak 12. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktı ve bu, o dönemde yayılmasını kolaylaştıran koşulların ortaya çıkmasıyla açıklanabilir. Kaynaklar, o dönemde Sırbistan'da feodal sistemin güçlendiğini ve Ortodoks Kilisesi'nin giderek daha güçlü bir rol oynadığını söylüyor. Bu koşullar altında, çağdaş bir kaynağın tanımladığı şekliyle "iğrenç ve lanetli sapkınlık" giderek artan bir rol oynamaya başladı. Sırbistan Valisi Stefan Neman (1168-96), kafirlerin aforoz edildiği ve çeşitli cezalara mahkum edildiği bir konsey toplamak zorunda kaldı. Ve muhtemelen Bogomillere yapılan zulümle bağlantılı olarak, Presbyter Kozma'nın Vaazının, onların görüşlerini kınayan kısaltılmış Sırpça versiyonu ortaya çıktı. Bu baskının özelliği, esas olarak Bogomillerin Çara, boyarlara ve yüksek din adamlarına yönelik saldırıları üzerinde durmasıdır. Bu, Sırbistan'da 8\$, Bulgaristan'da ise Bogomil hareketinin keskin bir anti-otoriter yapıya sahip olduğunu ve öncelikli olarak hedef alındığını gösteriyor. 41aik ve dini otoritelere karşı. Hayatta kalan kaynaklardan, aralıksız zulme rağmen Bogomil doktrininin 13. ve 14. yüzyıllarda Sırbistan'da yayılmaya devam ettiğini ve oradaki takipçilerinin kiliseyle sürekli savaş halinde olduklarını öğreniyoruz. Buna yanıt olarak 1221'de Zica'nın (Yugoslavya'da Krajevo yakınlarında bir manastır) dini konseyi geldi.

--- SAYFA 42 ---

Sırp Ortodoks Kilisesi'nin lideri başpiskopos Sava, Ortodoks İnancı için sapkınlığı damgalayan katı ve zorunlu dogmayı formüle etti. Aynı zamanda, Bogomil doktrini de dahil olmak üzere kilise karşıtı doktrinlerden vazgeçmeyi amaçlayan Sırp Ortodoks Sinodik de nihayet o sıralarda tamamlandı. Bogomil öğretisi Sırbistan'dan komşu Bosna'ya yayıldı. Burada, çoğunlukla Patarinler ve Kudugeri olarak bilinen takipçileri, Bosna devleti Türklerin eline geçene kadar üç yüzyıl boyunca (12. yüzyılın sonlarından 15. yüzyılın ortalarına kadar) fikirlerini yaydılar. Diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi, Bosna'da da Bogomil hareketi feodal sistem altında, birbirine tamamen karşıt iki sosyal sınıfın (bağımlı serfler ve feodal aristokrasi) varlığıyla gelişti. Bu, hareketin belirgin sosyal karakterini açıklıyor. Bununla birlikte, bununla birlikte, Bosnalı Bogomil (ya da Patarin) hareketi, uluslararası durumun çok gergin olduğu bir zamanda gelişti: kuzey komşusu Macaristan'ın Bosna devletine yönelik sürekli saldırı ve yıkım tehdidi. 13. yüzyılın başlarından 15. yüzyılın ortalarına kadar olan dönem, Bosna ve Macaristan arasında çok sayıda savaş ve çatışmayla tanınıyor. Bosna ayrıca bir başka özelliğiyle de öne çıkıyordu: Merkezi otoriteler ile yerel feodal beyler arasındaki özerklik arzuları arasındaki keskin çelişkiler. Bu çelişkiler Bosnalının ölümüyle doruğa çıktı. 1391'de kral Tvrdko. Bu nedenlerden dolayı. Bosna'daki Bogomil hareketi. Orta Çağ Sırbistan ve Bulgaristan'ındakinden farklıydı. O ülkedeki tarihi farklı bir seyir izledi. Burada yerel feodal beylerin himayesi altında bağımsız bir "Bosna Kilisesi" şeklinde örgütlenerek belli bir süre için önde gelen din olmayı başardı. Bu kilise, Bosna aristokrasisinin bir kısmının merkezi otoritelerden daha fazla bağımsız olma ve ülkeyi dış düşmanlardan koruma çabasını yansıtıyordu. 41'de

--- SAYFA 43 ---

Bogomil ilkelerine uygun olarak, hareketin temsilcileri "Sentativeler serflerin bulunduğu mülklere sahip değillerdi ve halktan kilise vergileri de almıyorlardı. Bu kilisenin lideri, gosti, starci ve stroinici adı verilen yardımcıları olan "ded" olarak biliniyordu. Kendilerini "iyi Hristiyanlar" olarak adlandıran Patarinlerden bazıları, az yemek yiyip alçakgönüllü giyinerek katı bir münzevi yaşam tarzı sürdürüyorlardı. Böylece Bogomil'e benziyorlardı. Batı Avrupa'da Bogomil fikirlerinin etkisi Balkan Yarımadası'nda da hissediliyordu. Dualist görüşler 12. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar Almanya'nın çeşitli yerlerine, İngiltere'ye ve İber Yarımadası'na yayıldı. Albigenses, güney Fransa'daki Albi kasabasından sonra). Bu ülkelerde uzun süredir kilise karşıtı doktrinlerin ortaya çıkmasını destekleyen koşullar vardı. Hatta 11. yüzyılın başlarında bile Fransa ve İtalya'nın bazı bölgelerinde kiliseye karşı muhalefetin münferit örneklerini görüyoruz; kilise dogmasına karşı vaazlar okunuyordu ve bu da halk arasında olumlu karşılanıyordu. 1004, 1019, 1028, 1047 yıllarından ve 11. yüzyılın ilk yarısına ait dava vaazlarının kayıtlarına sahibiz. Bu kilise karşıtı görüşlerin tamamen yerel kökenli olup olmadığı veya fikirleri o zamana kadar Balkanlara yayılmış olan Bogomillerden etkilenip etkilenmediği henüz belirlenmemiştir. İtalya ile ekonomik ve kültürel ilişkilere dair kanıtlara sahibiz. 42

--- SAYFA 44 ---

ve 10. ve 11. yüzyıllarda Balkanlar'da görülen bu durum, Bogomillerinkine benzer görüşlerin Doğu'dan Batı'ya yayıldığını, dolayısıyla yalnızca yerel koşulların sonucu olarak ortaya çıkmadığını gösterebilir. Ancak bu soru henüz kesin olarak çözülmedi. Ancak 12. yüzyılın ortalarından itibaren İtalya ve Fransa'da gelişen Katharların kilise karşıtı doktrinleri söz konusu olduğunda Bogomil hareketiyle bağlantıları tartışılmaz. Catharları bir tür "Batı Bogomilleri" olarak görmemizi sağlayan bariz benzerlikler var. Hepsinden önemlisi, dualist bir dünya görüşüne sahip olmaları ve dünyanın kötülüğün gücü altında olduğu fikrine sahip olmalarıdır. Dahası, Bogomiller arasında olduğu gibi Catharlar arasında da düalist inanç yaygındı ve her iki hareketin de aşırı düalizm taraftarları vardı. Her iki doktrin de gerçek Hristiyanlığın yalnızca Yeni Ahit'e dayanması gerektiği ve Eski Ahit'in Kötü Güçlerin kışkırtmasıyla yazıldığı inancını taşıyordu. Ayrıca maneviyatın maddiyattan üstün olduğu ve maneviyatın insanın kurtuluşuna giden tek yol olduğu inancını da paylaşıyorlardı. Bu nedenle de Cathar'lar alçakgönüllü ve münzevi bir yaşam, dünyevi mallardan, güzel kıyafetlerden ve aşırı yemekten vazgeçme çağrısında bulunurlar. Her ikisi de kilise ayinleri ve sembollerine, kilise kurumuna ve onun üst düzey hizmetkarlarına (papalar, metropoller, piskoposlar) karşı aynı olumsuz tutuma sahipti. Bulgar Bogomiller gibi Catharlar da "mükemmel" ve "dinleyiciler" olarak ikiye ayrıldı. "Mükemmel". baş vaizler ve organizatörlerdi ve münzevi ahlakın kuralları onlar için bağlayıcıydı - evlenmediler, et yemediler, şarap içmediler ve maddi mallardan feragat ettiler. Sıradan takipçiler ise diğer insanlarla aynı şekilde yaşadılar. Bogomil hareketi ile Katarizm arasında örgütlenme açısından çarpıcı benzerlikler de vardır. İtalya'daki dini kardeşlikler ve Franne 43

--- SAYFA 45 ---

Her bakımdan Bogomillere benziyordu ve aynı ritüelleri yerine getiriyordu (dua toplantıları, karşılıklı itiraflar ve "inanınlar" ve "mükemmel" grubuna kabul edilme). Bulgar Bogomil hareketi ile İtalya ve Fransa'daki Katarizm arasındaki neredeyse tam tipolojik benzerlik, iki hareket arasındaki organik bir bağlantıya işaret ediyor. Ve aslında çok sayıda gerçek, Fransız ve İtalyan Cathar'ların benzer şekilde Bulgar Bogomillerin görüşlerinin çok iyi farkında olduklarını gösteriyor. ve kendi dualist doktrinlerinin inşasında ve yayılmasında kalıpları benimsediler. Bogomil etkisi ilk kez Kuzey İtalya'da (Lombardiya) hissedildi: • 160'lı yıllara doğru Bulgaristan'dan gelen Marko adında bir vaiz orada faaliyet gösteriyordu. Görüşleriyle Bulgaristan Kardeşliği'nin uyguladığı ılımlı düalizme mensuptu. İtalya'daki ilk Katharist dini toplulukların oluşması onun etkisi altındaydı. Orta derecede düalizm uyguladılar ve en önemlisi Concorezo'da (Milano yakınında) bulunuyordu. Ancak daha sonra Dragovich kardeşliğinin bir üyesi olan Nikita'nın vaaz ettiği mutlak düalist görüşler de Katharlar arasında yayıldı. İki düalizm akımı arasında tartışma çıktı ve kavgaya son vermek için 1167'de Saint-Felix-de Caraman'da (Toulouse yakınında) bir konsey toplandı. Bu arada Katharizm, dini cemaatlerin de bulunduğu Fransa'ya yayılmıştı. yayılıyor. İtalyan ve Fransız Katharları ile Bulgar Bogomilleri arasındaki bağlantılar bu olaylardan sonra da devam etti. Bulgaristan Dini Kardeşliği liderinin 1190 yılında Concorezo'daki Katharları ziyaret ettiği ve yerel Katharist piskopos Nazarius'a Bogomillerin ana kıyamet eseri olan, daha sonra muhtemelen Latince'ye tercüme edilen Yuhanna İncili'ni (Gizli Kitap) sunduğu bilinmektedir. Başka bir deyişle, Bulgar Bogomiller İtalyan meslektaşlarına kendi kültürlerini yaymak için ihtiyaç duydukları literatürü sağladılar.

--- SAYFA 46 ---

doktrin. Bulgaristan'dan Bogomil kitapları Fransa'da da çıktı. Burada da içeriğinde birkaç değişiklik olsa da Yuhanna İncili ana apokrif eser olarak dağıtıldı. Bogomil hareketi ile Katarizm arasındaki tartışmasız bağlantı ve Batıdaki düalist sapkınlığın köklerinin Bulgaristan'da aranması gerektiği gerçeği, 13. ve 14. yüzyıllarda Katolik din adamlarının çeşitli doğrudan referanslarından da çıkarılabilir; i. e. hem Bogomil hareketinin hem de Katharizm'in zirvede olduğu zaman. Ünlü Katalonyalı vaiz ve düalist Durand de Huesca'nın rakibi. örneğin, 1228-1229'da derlenen bir polemik çalışmada, o dönemde İtalyan ve Fransız Katharlarının üç gruba ayrıldığını belirtmiştir: Bir grubun "Yunan kafirlerine, diğerinin Bulgarlara ve üçüncüsünün de Dragoviçlere bağlı olduğunu" yazar (5,138). "Bulgarlar" ve "Dragovets" derken, açıkça Bulgaristan ve Dragoviç kardeşlik üyelerini kastediyor, Yunanlılar derken ise muhtemelen o dönemde Konstantinopolis'te var olan Yunan düalist kardeşliğini kastediyor. Ünlü İtalyan din adamı ve engizisyoncu İskenderiyeli Anselm de Katharizmin kökenlerini Bulgaristan'da araştırdı. 1260 ile 1270 yılları arasında yazdığı Sapkınlıklar Üzerine incelemesinde, Batı halkına sapkınlık bulaştıran üç ana düalist kardeşliğin - Philadelphia, Drugonzia ve Bulgaristan kardeşliklerinin - bulunduğunu vurgulayarak, düalist kilise karşıtı doktrinlerin kökenleri üzerinde durdu. 13. yüzyılın ikinci yarısının önde gelen Fransız din adamlarından Stephen of Bourbon'un bir makalesinde, Catharlar ile Bulgar Bogomiller arasındaki bağlantının kanıtlarına bir kez daha rastlıyoruz. O zamanlar Fransa'da iki tür kafirin var olduğuna dikkat çekti: Waldocular ve Albigensler, aynı zamanda Patarinler ve Bulgarlar olarak da biliniyorlardı: "V aldenses scilicet et Albigenses dicti Patarieni vet Bulgarii" (6, 275). Daha sonra konuşuyor. Manes, 45

--- SAYFA 47 ---

En eski düalist sapkınlık olan Maniheizm'in kurucusu, daha sonra Fransa'daki kafirler sorununa dönerek onların isimleriyle ilgili birkaç şey daha belirtiyoruz. Bazılarının albigenses, diğerlerinin caz ri veya patari, diğerlerinin ise katarl veya katharisti (6.300) olarak adlandırıldığını söyledi. Fransız ilahiyatçı bunun dışında, özel sığınakları Bulgaristan olduğu için onlara Bulgarlar da denildiğini ekliyor ("dicuntur etiam Bulgari, quia latibululum eorumspecee est Bulgaria (6,300).". Bulgar Bogomil hareketinin İtalya ve Fransa'da Katarizm'in ortaya çıkışındaki öncü rolüne ilişkin en önemli kanıtlardan biri, daha sonra bir Kathar olan, eski bir Kathar olan Rheiner Sakoni'nin iyi bilinen makalesidir). 1250 tarihli makalesinde, Balkan Yarımadası'nda, Küçük Asya'da ve İtalya'da ne tür ikici kardeşliklerin var olduğu sorusu üzerinde durarak, Cathar'ların ve örgütlerinin görüşleri hakkında ilginç ayrıntılar verir. ames: Dannezacho Albanenses kilisesi, Concorezo kilisesi, ecclesia Baiolensium veya Baiolo kilisesi, ecclesia Viilcentina veya Marchia kilisesi, ecclesia Florentina, ecclesia Valle Spoletana, Franc kilisesi, ecclesia Tolosana, ecclesia carcassonensis, Albigensian kilisesi, Slavonia kilisesi, Konstantinopolis'teki Latinler, Konstantinopolis'teki Yunan kilisesi, Romanya'daki Philadelphia kilisesi, Bulgar kilisesi (ecclesia Bulgariae) ve Dragovich Kilisesi (ecclesia Dugunthiae) Rheiner, tüm bunların son ikisinden kaynaklandığı sonucuna varıyor. 13. yüzyılın dualist doktrinleri uzmanlarından biri tarafından Bulgar Bogomillerin Fransa ve İtalya'daki Katarlarla yakından bağlantılı olduğu ve 46.

--- SAYFA 48 ---

Bulgaristan ve Dragovich kardeşlikleri, 12. ve 13. yüzyıl Avrupa'sındaki tüm dualistik sapkınlıkların ideolojik ve örgütsel referansları rolünü oynadılar ve Batı'da sapkın anlamına gelen "Bulgari" kelimesinin popülerleşmesine yol açtılar. Kelime terimi bu anlamda ilk kez Fransız tarihçi Robert d'Auxerre tarafından 1201 tarihli bir kronik metninde kullanılmıştır. Daha sonra 'Bulgari' kelimesi çeşitli şekillerde, Provence Latincesi - bulgri, bugari, Burgari, Bugares, Bogri, Bogros vb. Fransız yazarların başka eserlerinde de bulunmuştur. "Bulgaristan" adı aynı zamanda "kafirler ülkesi" anlamında da kullanılmaya başlanmıştır. · Bogmil hareketi ile Katarizm arasındaki ilişkiden bahsederken, Bulgaristan'dan gelen ideolojik etki ne kadar güçlü olursa olsun, bunun için uygun koşullar olmasaydı düalist doktrinin İtalya ve Fransa'da kök salamayacağını her zaman aklımızda tutmalıyız. Ve bu ön koşullar, her iki ülkede de yüksek düzeyde feodalizm ve büyük zenginliği ve güçlü siyasi etkisi ile Katolik Kilisesi'nin yönetimi idi. Her şeyden önce, onların zor durumlarına katlanamayan köylülerdi. Ancak düalist sapkınlıkların ortaya çıkmasında ve yayılmasında şehirler de önemli bir rol oynamıştır. İtalya'da kentsel yaşam, özellikle 12. ve 13. yüzyıllarda oldukça gelişmişti ve kiliseye karşı muhalefet, ekonomik genişleme ve feodal dini ve laik aristokrasiden daha fazla bağımsız olma çabaları nedeniyle zanaatkar ve tüccar mahalleleri arasında kolaylıkla alevlenebiliyordu. Fransa'nın güneyindeki Fransız kralının mutlak gücüne düşmanlık duyanlar, Katharlara katıldılar: Kilisenin geniş mülklerine el koyabilecekleri fikrinden daha da etkilendiler ve bu nedenle kurumsallaşmış kiliseye karşı görüşlere yöneldiler. Başka bir deyişle, İtalya ve Fransa'daki Catharların '47 modellerine dayanan sosyo-dinsel doktrinleri.

--- SAYFA 49 ---

Bulgar Bogomillerden ödünç alınmış, kendi gelişim topraklarına sahip olmuş ve aynı zamanda hem teori hem de pratik olarak kendilerine özgü özellikler kazanmışlardır. Bu, Fransız düalistlerinin kozmogonik fikirlerine ilişkin bir örnek olarak açıklanabilir. Gördüğümüz gibi, Yuhanna İncili'nin (Gizli Kitap) derleyicisine göre, başlıca Bogoinil uydurmalarından biri olan Satanail, tanrıyı tahttan indirip onun yerini alma girişiminde melekleri kendi tarafına çekmek için, eğer onu desteklerlerse, tebaası olan göksel efendilerine ödedikleri vergileri azaltacağına söz verdi. "Gizli Kitap"taki bu bölüm, Orta Çağ Bulgarfa'sındaki feodal yaşamı yansıtıyor ve vergilerin azaltılmasını en çok arzu edilen şeylerden biri olarak gören yükümlülük altındaki kırsal nüfus arasında bir nota dikkat çekiyor. Bu nedenle, meleklerin vergilerini azaltma vaadinin, tanrıya karşı isyana katılmanın ana cazibelerinden biri olacağı onlar için oldukça açıktı. Ancak Güney Fransa'da, yalnızca köylüler değil, aynı zamanda zengin yurttaşların ve aristokrasinin de önemli bir kısmı çabalyor. Kralın merkezileşme arzularına karşı konumlarını güçlendirmek için kilisenin zenginliğinin bir kısmını elde etme çabaları da Katharizm'in ilgisini çekti, Satanail'in melekleri baştan çıkarması olayı önemli bir değişikliğe uğradı. 14. yüzyılın başlarında Fransız Engizisyonu kayıtlarında yer alan bir metinde Satanail'in, eğer onun yanında yer alırlarsa "iyi ruh", "tarlalar, yineler, meyve bahçeleri, altın, gümüş ve her türlü dünyevi mal ve ayrıca her birine eş" vaat ettiği belirtilmektedir (8, II, 34). Komplocunun kışkırtmasının başka bir versiyonunda Satanail'in meleklerle nasıl "çok zenginlik - bu dünyada eşler, oğullar, koyunlar, öküzler ve mülk" (8, III, 219) vaat ettiğini okuyoruz. Ve aynı hikayenin üçüncü versiyonunda, ki bu bizim için özel ilgi çekicidir, komplocunun kendisine destek verenleri kral, ya da "kont", ya da "imparator" ya da "insanların hükümdarı" yapacağına söz verdiğini okuduk (8, III, 490). Gördüğümüz gibi mütevazı 48

--- SAYFA 50 ---

Yuhanna İncili'nin Bulgarca baskısında, özellikle köylüler arasındaki dinleyicilere ve destekçilere yönelik vergi indirimi vaadi, Fransız Katharlarının kozmogonik fikirlerinde yerini toprak, altın, gümüş ve yüksek rütbe gibi temel maddi mallara ilişkin vaatlerle almıştır. Elbette bu değişimde şaşırtıcı bir şey yok. Bu, Fransız Katharlarının doktrinlerini Bulgar Bogomillerinkinden farklı bir ortamda vaaz etmeleri ve takipçilerinin azımsanmayacak bir kısmının, asıl amaçları servetlerini ve siyasi güçlerini artırmak olan zengin kasaba halkı ve feodal beyler olmasından kaynaklanıyor. Meleklerin "baştan çıkarılmaları"na dair kozmogonik hikayedeki bu değişiklik, doğrudan ilişkili ideolojilerin bile nasıl önemli değişikliklere uğradıklarını ve toplumsal ortamlarına uygun olarak kendilerine özgü özellikler kazandıklarını gösteren ikna edici bir kanıttır. Rusya'da Bogomil hareketi aynı zamanda Kiev Rusya'sında da gelişme için uygun zemini buldu. Burada da yine temel önkoşul, feodalizmin gelişmesi ve mevcut sosyo-politik sisteme ideolojik destek sağlamak üzere tasarlanmış güçlü, kurumsallaşmış bir kilisenin varlığıydı. Bu nedenle, 1024, 1066-1068, 1071 ve 1088'de kentte ve kırdaki bir dizi huzursuzluk patlamasına neden olan iç çelişkilerin ortaya çıkışı. Bu isyanların toplumsal olduğu kadar dinsel nedenleri de vardı; bunlar, pagan duyguların hâlâ canlı olduğu nüfusun katmanları arasındaki hoşnutsuzluğu yansıtıyordu. Yeni Hristiyanlaşan (988) Rus halkı eski inançlarını hâlâ unutmamıştı. Tek tanrılı Hristiyan ideolojisi alışılmadığı ve birçoğu için akla uygun değildi. Ayrıca birçoğu, ayrıcalıklara sahip olan ve halkın geri kalanından farklılaşan bir kilise malikanesinin görünümüne de olumsuz tepki gösterdi. Güçlü bir muhalefetin dayandığı temel buydu.

--- SAYFA 51 ---

Kiliseye karşı pagan ve anti-aristokratik duyguların benzersiz bir karışımı olarak adlandırılabilir bir muhalefet oluştu, i. e. Dini ve sosyal unsurların bir karışımı. Sonuçta pagan tepkisi ile yan yana olan. 11. yüzyıldaki ayaklanmalarda dile getirilen düalist görüşler de zemin kazanmaya başladı - i. e. Bogomil fikirlerinin rolü ve etkisi hissedilmeye başlandı. Bu, Bogomillerin vaaz ettiği gibi, halk arasında dünyanın iki zıt güç (tanrı ve şeytan) tarafından yaratıldığına dair ikili görüşlerin bulunduğunu gösteren, Rus tarihçi Nikon tarafından anlatılan bazı bölümlerde görülebilir. Burada özellikle ilgi çekici olan, Nikon'un bir Novgorod sakini ile bir sihirbaz arasındaki konuşmayı anlatmasıdır. BT. bu ikili inançların pagan inançlarıyla yakından iç içe geçmiş olması karakteristiktir ve bu. onların yayıcıları genellikle büyücüler (büyücüler, sihirbazlar) olarak tanımlanır. Bu, Kiev Rusya'sındaki sapkın fikirlerin oluşumunda görülen ve Bulgar Bogomil hareketinde çok açık bir şekilde ortaya çıkmayan bir tuhaftır. .. Yukarıda adı geçen kroniklerin dışında, başka kaynaklar da 11. yüzyıl Rus toplumunda sapkınlıkların ortaya çıkışına ilişkin veriler sunmaktadır. Bu açıdan ilginç bir eser Slovo nekoego hr,istolyubetsa i revnitelya po prav()i vere·(İsa'nın Gerçek İnanlısının Vaazı) ve Slovo Yoanna Zlatoestogo'dur (Yuhanna Chrysostom'un Vaazı). Bu iki eser, sapkın inançların oluşturduğu tehdide dikkat çekmekte ve aynı zamanda sapkınlıkların ve sapkınlıkların çok katı özelliklerini anlatmaktadır. Doğrudan Bogomil etkisine işaret eden sapkınlar.. Bir 'Gerçek Mümin'in Vaazında "Bulgarlar"ın Hristiyanlığın düşmanları olarak belirtilmesi dikkate değer bir gerçektir: Bogomil öğretisinin Kivan Russi'de iyi bir kabul bulunduğunu da görebiliriz. Aslında 11. yüzyıldan itibaren Presbyter Kozma'nın Vaazı yerel kilise mahallelerinde çok okunmuştu. Kopyalandı. · Tamamen ya da kısmen, bu çalışma 50'li yıllardan büyük beğeni topladı.

--- SAYFA 52 ---

Rus din adamları bunu sapkınlarla savaşmak ve onların görüşlerinin zararlılığını göstermek için kullanabilirlerdi. İle birlikte. Esas olarak 11. yüzyılda Kiev-Rusya tarihindeki olaylarda hissedilen Bogomil etkisinin ilk aşaması olan Rusya'da, 14. yüzyılın ikinci yarısına ve 15. yüzyılın başlarına tarihlenen daha sonraki ikinci bir aşamadan söz edebiliriz. Bu, Strigolnik sapkınlığının ortaya çıkıp yayıldığı zamandı. Bu sapkınlığın ilk merkezi Novgorod'du ve ana savunucuları iki din adamıydı; 1375'te kâfir oldukları gerekçesiyle ölüme mahkum edilen ve Bolhov nehri üzerindeki yüksek köprüden atılan papaz Karp ve Nikita. Novgorod'da yıkılan Strigolnik doktrini, 15. yüzyılın başlarında Pskov'da yeniden ortaya çıktı. Takipçileri, gördükleri zulümlere rağmen inatla görüşlerini sürdürdüler. Bu sapkınlığın devamı olarak, 15. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan, Zakhara, Alexii ve Denis liderliğindeki Novgorod'daki resmi kilisenin muhaliflerinden oluşan yeni bir grup görebiliriz. Yine 15. yüzyılın sonlarında Moskova'da Strigolnik sapkınlığına benzer görüşler ortaya çıkmaya başladı. Bu sapkınlığın en aktif vaizlerinden biri de, çeşitli dinlere yazılan sapkınlık karşıtı elyazmalarında adı geçen Todor Kuritsin'di. onun ve diğer özgür düşünürlerin görüşlerini benimserim. Bogomil hareketi ile Rusya'daki Strigolnik hareketi arasında bir karşılaştırma, boğucu bir tipolojik: alaycılığı ortaya çıkarır: Aynı temel özelliklere sahip iki sosyo-dinsel eğilim vardır - düalist anlayışlar, kilise kurumuna yönelik ciddi eleştiri, kilise dogmasının, ritüellerinin ve sembollerinin daha akılcı bir şekilde yorumlanmasına yönelik belirgin bir eğilim ve aralarındaki doğrudan bağlantıyı vurgulama girişimi. "tanrı" ve "mümin", i. e. ruhun kurtuluşunu bireyin meselesi olarak görmek ve dinin kült ve manevi yanını en aza indirmek. Atrigolaikler ile Bogomil'in mutlak düalizminin destekçileri arasında özellikle dikkate değer bir benzerlik vardır; her ikisi de kanonik cschatolojik hikayeyi reddederler, yani. e. 51

--- SAYFA 53 ---

Diriliş ve İkinci Geliş ve Son Yargı. · Hem Bogomiller hem de Strigolnik kutsal yazılar konusunda, özellikle de her ikisinin de gerçek Hristiyanlığın temeli olarak kabul ettiği Yeni Ahit konusunda çok bilgiliydi. Her iki hareketin de ortak noktası, din adamlarının yozlaşmasına karşı mücadele ederken kullandıkları yüksek ahlaki duruştu. Hem Bogomiller hem de Strigolnikler, onları sürekli olarak "kutsal kitapların" içeriğini kontrol etmeye ve sürekli olarak daha kabul edilebilir bir yorum bulmaya çabalamaya yönlendiren bir şüphecilik tutumunu paylaştılar. Genel olarak, bireyi, dinin bağlayıcı (kült ve ritüel) yönünden özgürleştirmesi ve onun inanç sorunu hakkında daha açık bir şekilde konuşmasını ve inanç meselesi hakkında daha açık bir şekilde konuşmasını ve genel olarak gerçek olarak kabul edilen iddialara karşı daha eleştirel olmasını sağlayarak bireyi harekete geçirme yönündeki bir dürtüden söz edebiliriz. Her iki hareket için en yüksek düzeyde ortak olan ve bu, özünde, her iki hareketin de, egemen ortaçağ kilisesi bakış açısının koşullarında gelişen temel bir hümanist unsura sahip olduğu anlamına gelir. SONUÇ Bulgaristan'daki Bogomil hareketinin özü ve tarihi üzerine yapılan bu çalışma, bizi, bunun Orta Çağ'da Avrupa'daki felsefi, dini ve sosyal düşüncenin en önemli ifadelerinden biri olduğu sonucuna götürüyor. 10. yüzyılın ortalarında Bulgar toplumuna özgü, feodal ilişkilerin gelişmesi ve bunların doğasındaki çelişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan yüksek düzeyde bir aydınlanma ve okuryazarlık, insanların Hristiyan diniyle bağlantılı dini felsefi, sosyal ve ahlaki sorunları daha derinlemesine kavramasını sağladı ve 52.

--- SAYFA 54 ---

Teorik düşüncenin gelişimini desteklemek. Ve son olarak, "yabancı" sapkın doktrinlerin, özellikle de Paulikanlar ve Messalianların etkisi vardı. Çoğu genel anlamda, neredeyse beş yüzyıl boyunca Bogomillerin öğretisini ve hareketini doğuran ve harekete geçiren temel buydu. Bogomil hareketini sosyo-dinsel bir doktrin olarak iki temel özellik birbirinden ayırıyor: bir yanda düalist ve manevi görüşleri ve Yeni Ahit'in örnekleri ve tavsiyeleri ruhuyla "erken Hristiyanlık"a dönüşü gerektirdiği fikri. Bu, Bogomil inancının tüm unsurlarıyla (kozmogoni, Kristoloji, eskatoloji, sosyal ve etik kavramlar ve organizasyonel ilkeler) üzerinde geliştiği temeldi. Bunlar, tabiri caizse, savunucularının kilise karşıtı ve baronluk karşıtlığını tam olarak geliştirmelerini sağlayan çekirdeğini oluşturuyordu; bunlar, Bulgar toplumunun statükodan memnun olmama nedenleri olan bu kesimlerinin düşüncelerinin, duygularının ve duygularının bir ifadesi olarak görülüyordu. Bu açıdan Bogomil hareketi, ortaçağ kilisesine karşı çıkan en seçkin doktrinlerden biri olarak tanımlanabilir; yalnızca ideolojik bir mücadele yürütme değil, aynı zamanda pratik önlemler alma potansiyeli de gösterir. e. teoriden pratiğe geçiştir. Hareketin kendi dönemine göre bu kadar güçlü bir etki yaratmasının nedeni budur; dinsel-felsefi sorunlar üzerine uzmanlardan oluşan sınırlı bir çevre tarafından tasarlanan, içine kapalı bir sapkınlıktan, toplumun geniş kesimlerini kapsayan bir harekete dönüştü. Bu gerçek, yalnızca Orta Çağ Bulgaristan tarihinden örneklerle değil, aynı zamanda Bogomil hareketinin kök saldıği diğer ülkelerin tarihlerinden de kanıtlanabilir. Tabii ki, teoriden pratiğe bu transferde, ortaya çıktığı özel ortama bağlı olarak bazı karakteristik değişiklikler oldu. Ayrıca Bulgaristan'daki Bogomil vaazlarının temel hedefinin iç zalimler (çarlar, boyarlar ve üzeri) olduğu da belirtilmelidir.

--- SAYFA 55 ---

din adamları), yabancı zalimlere ve işgalcilere karşı da aynı güçle yönlendirildi. Bogomillerin yabancı hükümdarlara karşı en amansız savaşçılar arasında yer aldığı Bizans hakimiyeti dönemi bu açıdan bir göstergedir. Bogomillerin dini, felsefi, sosyal ve ahlaki bakış açılarının analizi üç ana yönü gösterir: eleştiri, rasyonalizm ve hümanizm. İncil'in ve ilahiyatçıların otoritesine duyulan güvensizlik ve şüphe, mistisizm örtüsüyle kilise ritüelleri ve sembollerine karşı ölçülü bir tutum, öldürmeyi ve kan dökmeyi kınama ve bunlara karşı çıkma. Kadınlara karşı ikincilleştirici tutumlar Bogomil vaazlarının en etkileyici özellikleri arasındadır. Bu tutumlar kendi zamanlarına göre çok radikaldi ve Bogomil hareketi ve onun geleneksel düşüncede bir atılım gerçekleştirme ve Orta Çağ'ın entelektüel atmosferinin çerçevesinin ötesine geçme çabası hakkında olumlu bir yargıya varmamızı sağlıyor. Bu bakımdan Bogomil'ler modern zamanlarımızın bir dereceye kadar ilerisindeydiler; elbette çağın dini ve feodal dünya görüşünün tersine çevrilmesine neden olacak bir konumda değillerdi. Bulgar topraklarında doğan Bogomil hareketi, diğer ülkeleri ve ulusları etkileme konusunda güçlü bir potansiyele sahip olduğunu kanıtladı. Bogomil doktrininin doğup yayıldığı Orta Çağ Avrupa dünyasında "Bulgar sapkınlığının" ortaya çıkmasının sosyo-ekonomik, politik ve dini önkoşullarının aynı veya en azından benzer olduğu gerçeğini dikkate alırsak bu oldukça anlaşılır bir durumdur. Feuda ilişkileri her yerde, çeşitli derece ve mükemmellik düzeylerinde hüküm sürüyordu ve her yerde, dini ve sosyo-politik ideolojiye karşı farklı düzeylerde ve farklı güçlerde memnuniyetsizlik ve protestoların ortaya çıktığı güçlü, kurumsallaşmış bir kilisenin rolü ve etkisi hissediliyordu. Balkan devletleri, İtalya, Fransa ve Rusya'da durum böyleydi. Bir muhalefet teorisi olarak Bogomil hareketinin canlılığı bundan kaynaklanmaktadır.

--- SAYFA 56 ---

farklı ülke ve uluslara uygun, yer yer pratik mücadele ve muhalefete dönüşen bir teori. Açıkçası, Bogomil hareketi Bulgaristan sınırlarının dışına çıktığında orijinal biçimini korumadı, söz konusu ülkede hüküm süren spesifik koşullara göre değişti. Mecazi anlamda bir "Bulgar fenomeni" olmaktan çıkıp "Bizans", "Boşnak", "Fransız" veya "İtalyan" gibi farklı türde bir fenomene dönüştü; taraftarları da genellikle adını değiştirdi. Kendilerini Patarin, Cathar, Kudugero, Albigenses vb. olarak adlandırıyorlardı. Bununla birlikte, ortaçağ düalist doktrinlerinin hem destekçileri hem de karşıtları arasında, menşe ülkelerinin Bulgaristan olduğu ve öyle olduğu fikri varlığını sürdürdü. Sapkın fikirlerin Batı ve Doğu Avrupa'da geniş bir alana yayıldığı ilk düalist kardeşliklerin kurulduğu yer. Küçük bir ülkenin Orta Çağ Avrupası dünyasında ideolojik düşünceye önemli katkılarda bulunduğu Bulgar Bogomil hareketinin büyük tarihsel önemi işte burada yatmaktadır.

--- SAYFA 57 ---

KAYNAKÇA 1. Begunov, Y. K. Presbyter Kozma, Slav edebiyatlarında, Sofya, 1973, (Bulg.'da) · 2. Angelov, D., B. Primov ve G. Batakliiev. Bulgaristan, Byzar,tina ve Batı Avrupa'daki Bogomil Hareketi. OriKin, S.; 1967, (Bulg.) 3. Ficker, G. Die Phundagiagiten. Ein Beitrag zur Ketzergeschichte des Byzantinischen Mittelalters. Leipzig, 1908. 4. Muhterem Peder Theodosius'un Hayatı, ed. V. N. Zlatarski, S., 1904 (Derleme 9f folklor, bilim ve edebiyat. Cilt 20). 5. Touzellier, Ch. Bir kısmı Huesca Durand'ın Manicheos'una karşı özgürlüğe karşı bir önlemdi. Louvain, 1964. 6. Anecdotes Historiques, legendes et apologues, tirees du recueil in - edite d'Etienne de Bourbon, dominicain du XIII s., public par A. Lecoy de la March. Paris, 1977. 7. Summa Fratris Raynerii de ordine praedicatorum de catharis et pauperibus de Lugdune (Bulgar tarihiyle ilgili Latince kaynaklar, 4. 1981). 8. Duvernoy, J. Le registre d'inquisition de Jeaques Fournier 1318-1325, 2-3. Toulouse, 1965.

--- SAYFA 58 ---

Sofya Basın Yayınevi 1184 Sofya, 113 Lenin Blvd. Bulgaristan Editör: Dimiter Markovski Sanat Editörü: Skar/et Pancheva Teknik Editör: Tanya Kostova Format: 84/108/32 Matbaa sayfaları: 3,75 Balkan Devlet Matbaası 3195314/23131/0622 - 12 - 87